

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ  
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ  
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО  
ШКІЛЬНОГО ВІКУ  
В ЛІТНЬОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ**

**Кваліфікаційна робота  
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

*Виконала:*  
*студентка 6 курсу, 613 групи*  
*спеціальності «Початкова освіта»*  
**Руснак Олена Танасіївна**  
**Керівник:** кандидат педагогічних наук,  
доцент Біленкова Л.М.

*До захисту допущено  
на засіданні кафедри  
протокол № 6 від 22 листопада 2022 р*

*Зав. кафедрою \_\_\_\_\_ проф. Романюк С.З.*

**Чернівці – 2022**

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....</b>	<b>6</b>
1.1. Естетична культура як чинник формування особистості у молодшому шкільному віці в теорії та практиці.....	6
1.2. Зміст та засоби розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку.....	15
1.3 Стан сформованості естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах літнього оздоровчого табору.....	23
Висновки до 1 розділу.....	32
<b>РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ЛІТНЬОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ.....</b>	<b>34</b>
2.1. Роль літнього оздоровчого табору в розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку.....	34
2.2. Форми і методи виховної роботи щодо розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах літнього оздоровчого табору.....	41
2.3. Програма заходів щодо розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах літнього оздоровчого табору.....	49
Висновки до 2 розділу.....	59
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>60</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>	<b>62</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>67-75</b>

## ВСТУП

Сучасний розвиток педагогічної науки в Україні передбачає обґрунтування нових методологічних засад виховання. Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», державними програмами визначено, що центром виховного впливу має стати дитина, а метою - формування соціально активної, творчої, особистості. При цьому особливої ваги набуває єдність виховних впливів впродовж усього періоду виховання особистості, починаючи з молодшого шкільного віку.

Ефективність розвитку естетичної культури в умовах літнього оздоровчого табору залежить не лише від програм навчання і виховання, а й від особистості педагога, його взаємин з дітьми. Безперечно, кожен талановитий, висококваліфікований, вдумливий педагог поєднує у своїй практиці загальнотеоретичні досягнення педагогіки, власний досвід, особистісні переваги та особливості дітей, з якими він працює. Тому навіть найдосконаліша теорія не може дати вичерпної відповіді, яким бути педагогу, однак вона є основою, на яку необхідно опиратися навіть найобдарованішому педагогу.

Естетика і культура – це два взаємопов'язані поняття, які не існують одне без одного. Через культуру кожний народ передає свій суспільний досвід, духовне багатство з покоління в покоління, як спадок старшого покоління, молодшому. Наукові підходи до естетичного виховання в сучасних умовах розроблені в дослідженнях У розробку теорії естетичного виховання великий внесок внесли Б. Лихачов, В. Сухомлинський, Л. Іщенко, Н. Лисенко, І. Мельник, та інші вітчизняні педагоги. Психологічні аспекти естетичного виховання розглянуті в роботах Б.Теплова, Л.Виготського, і ін. Теоретичні основи системи естетичного виховання представлені в роботах Б. Лихачова, В. Крисько та багатьма іншими педагогами.

Недоліки в естетичному культурному вихованні молодшого шкільного віку нерідко стають непоправними, навіть за умови систематичної роботи.

Особливої уваги потребують діти молодшого шкільного віку, оскільки у них починають формуватися основи наочно-дійового та наочно-образного типів мислення. Адже саме у цей період закладаються основи культури спілкування і поведінки дітей у соціумі, любов і шанобливе ставлення до довкілля.

Необхідні передумови формування позитивної естетичної культури в дітей молодшого шкільного віку, доступне розуміння різнобічних цінностей особистості. Вони можуть виразити свої емоції від спілкування з мистецтвом у творчій діяльності, знають правила поведінки в соціумі, прагнуть оцінити свої вчинки та вчинки інших.

В умовах літнього оздоровчого табору, переважно, використовується засоби естетичного та розумового розвитку дітей; серед методів естетичного виховання переважають вербальні й такі, що забезпечують безпосередню взаємодію з мистецтвом. Виховання у дітей позитивного ставлення до культури.

Нові світоглядні орієнтири та завдання, які стоять нині перед культурою, актуалізують проблему розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в літньому оздоровчому таборі.

*Мета дослідження* – розкрити особливості та дослідити стан сформованості естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах літнього оздоровчого табору.

*Завдання роботи:*

1. Проаналізувати наукову літературу, виділити суперечності між необхідністю розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку й недостатністю заходів цього виду діяльності в літньому оздоровчому таборі.
2. Охарактеризувати зміст та засоби розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку.
3. Дослідити стан сформованості естетичної культури вихованців літнього оздоровчого табору;

4. Розкрити особливості розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку у літньому оздоровчому таборі.

частково реалізувати комплекс заходів щодо розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах літнього оздоровчого табору.

*Об'єкт дослідження* – розвиток естетичної культури дітей молодшого шкільного віку.

*Предмет дослідження* – особливості розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах літнього оздоровчого табору.

Методологічні, теоретичні. Інформаційні основи дослідження

*теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення*

*емпіричні: спостереження, аналіз документів, тестування, анкетування*

*Теоретичне значення дослідження* пов'язане із спробою обґрунтування критеріїв та принципів розвитку естетичної культури в молодшому шкільному віці.

*Практичне значення дослідження* розроблена програма заходів та їх розробки можуть сприяти процесам розвитку естетичної культури. Матеріали можуть послужити основою під час складання плану виховної роботи в шкільному оздоровчому таборі.

Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст викладено на 75 сторінках основного тексту та 8 додатків.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

### ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

#### 1.1 Естетична культура як чинник формування особистості у молодшому шкільному віці в теорії та практиці

В суспільстві постійно відбувається розвиток та зміна явищ матеріальної й духовної складової культури у взаємодії їх змісту та форми. Людина відображає реальну дійсність у єдності та протилежності не тільки раціонально, за допомогою узагальнень і понять, але й емоційно, шляхом створення художніх витворів. Естетичне ставлення людини до матеріальної й духовної складової культури характеризується категоріями прекрасного, піднесеного, трагічного, комічного, потворного.

Естетика як наука вивчає сутність та закономірності розвитку естетичних явищ в природі, суспільстві і людській діяльності.

Поняття естетичної культури вбирає в себе результати виховання і розвитку особистості. І тоді суть процесу формування естетичної культури студента можна охарактеризувати як таку навчально-освітню діяльність, яка спрямована на забезпечення особистості системою естетичних знань та вироблення на їх основі естетичного смаку й естетичного сприйняття світу, забезпечення у такий спосіб готовності й уміння особи жити, працювати, поводитися за законами краси. Суть загальної естетичної культури особистості можна розглядати як таку, яка полягає у тому, що вона акумулює в собі елементи всіх складників розвитку людини і виявляється як у розумовій (інтелектуальній) діяльності, так і у фізичній досконалості, а також у моральному, трудовому, валеологічному процесах, всі їх об'єднуючи і гармонізуючи. Таким чином, із великого і складного емоційно-почуттєвого та інтелектуально-інформаційного розмаїття складників естетичної культури ми виділяємо три складові частини, які поняттями можна вважати: естетичне виховання, естетичний розвиток, естетична культура. Названі три

утворення є надзвичайно складними, бо вміщують безліч елементів як творчої емоційно-почуттєвої сфери, так і фізично-біологічної та соціально-громадської та морально-психологічні.

Термін «естетика» вживається в сучасній науковій літературі та в повсякденному практиці і в іншому сенсі - для позначення естетичної складової культури і її естетичних компонентів. У тлумачному словнику С. Ожегова дається таке визначення: естетика - «Філософське вчення про сутність і форми прекрасного в художній творчості, в природі і в житті, про мистецтво як особливий вид суспільної ідеології» (Ожегова С. І., 1990, с.358)

У філософському енциклопедичному словнику естетика визначається наступним чином: естетика - «наука про закономірності естетичного освоєння людиною світу, про сутність і форми творчості за законами краси».

А в словнику з педагогіки, дано таке визначення: «Естетика - Філософське вчення про мистецтво як особливий вид суспільної ідеології, присвячене дослідженню ідейної суті і форм прекрасного в художній творчості, в природі і в житті» (Синиця І. О., 1981, с.75)

Таким чином, можна зробити висновок, що естетика безпосередньо пов'язана з красою і прекрасним в повсякденному житті, в праці, в спілкуванні з мистецтвом і природою, в побуті, і міжособистісному спілкуванні. Але естетика не дається людині від народження, це особливий вид суспільної ідеології, тому її треба виховувати в людині.

Тепер визначимо термін «культура» (від лат. cultura – оброблення, виховання, освіта, розвиток, шанування), специфічний спосіб організації і розвитку людської життєдіяльності, уявлень в продуктах матеріальної і духовної праці, в системі соціальних норм і закладів, в духовних цінностях, в сукупності ставлення людей до природи, між собою і до самих себе.

Культура характеризує також особливості свідомості, поведінки й діяльності людей в конкретних сферах суспільного життя («культура праці, екологічна

культура, політична культура»), - так тлумачить це поняття філософський енциклопедичний словник.

В культурі може фіксуватися спосіб життєдіяльності всього суспільства в цілому (суспільна культура), соціальної групи (наприклад культура класу), чи спосіб життєдіяльності окремого індивіду (особиста культура). Поняття «культура» пройшло довгий час, з'явившись в європейській суспільній думці лише в другій половині XVIII ст. Спочатку воно являло собою цілеспрямований вплив людини на природу, потім виховання й освіту самої людини, пізніше воно стало показником особистої досконалості людини. В епоху Відродження під досконалістю культури почали розуміти відповідність гуманістичному ідеалу людини, а надалі – ідеалу просвітителів.

Культура існує у двох формах: предметна та особистісна. До предметної культури належать речі, предмети, продукти людської діяльності, які накопичувались в суспільстві протягом усієї історії розвитку. Такими речами можуть бути предмети як матеріальної (знаряддя праці, техніка, всілякі будівлі і споруди), так і духовної культури. Варто виділити, що останні завжди існують не як безтілесні ідеї, духовні вчення, а в певній матеріальній оболонці - у вигляді книг, картин, скульптур, хореографічних номерів, кінострічок, тощо. В той час, як особистісна форма культури містить компоненти іншого роду: це людські здібності, потреби, знання, навички та вміння людей, наявні в той чи інший період суспільного розвитку.

Культура включає в себе не тільки предметні результати діяльності людей: техніку, споруди, витвори мистецтва, норми права й моралі, а й суб'єктивні людські сили і здібності, що реалізуються у діяльності: світогляд, знання й уміння, виробничі й професійні навички, рівень інтелектуального, естетичного і морального розвитку, способи і форми взаємного спілкування людей в колективі і суспільстві.



Культуру зазвичай поділяють на матеріальну і духовну відповідно до двох основних видів виробництва – матеріального і духовного.

Для характеристики змісту поняття «естетична культура» варто розглянути кілька близьких понять, таких як: «культура», «естетичне сприйняття», «естетичний розвиток», «естетичне виховання».

Також, культура може трактуватися як одна з властивостей людини в сфері соціальної поведінки, яка містить тактовність, взаємоповагу, делікатність, вміння розрізняти міру свого вчинку.

Часто поняття культура ототожнюють з поняттям освіченість. Часом в побуті слово «культура» застосовується для характеристики якісного стану тих чи інших явищ, ранжуючи за певною шкалою.

Під поняттям естетика найчастіше мається на увазі наука, що вивчає прекрасне та ділі, естетичне ставлення до дійсності, до природи й суспільству. На думку Л.Божович : «естетикою в широкому сенсі слова називається наука, що вивчає естетичну форму духовного освоєння дійсності, що здійснюється в повсякденному житті і в будь-якій діяльності, але переважно в мистецтві» (Божович Л. І., 2013, с.176)

У вузькому розумінні поняття естетики мають на увазі, науку про основні закони розвитку мистецтва. При цьому мистецтво розглядають, як вищу форму естетичного розвитку дійсності. Як науки про найзагальніші закони розвитку мистецтва, естетика займає проміжне положення між філософією і науками про окремі види мистецтва.

Естетика вивчає специфічні форми прояву загальних художніх законів в окремих видах мистецтва і особливості їх закономірності. Розрізняють естетику літератури (або теорію літератури), естетику хореографічного мистецтва, музичну естетику, естетику кіно, тощо. Загальні логічні поняття, що розкривають зміст естетики як науки, мають назву категорії естетики. Такі категорії, як естетична культура, естетичне сприйняття, естетичний смак, переживання, ідеал, тощо. Ці

категорії належать до області естетичного розвитку. Найбільш загальними є такі категорії: краса, прекрасне, піднесене, низьке, потворне, драматизм, естетична міра. Існує група естетичних категорій, яка узагальнює закономірності художньої творчості, тому може бути застосована тільки до області мистецтва. До них відносяться: художній образ, художній метод, художню майстерність тощо. (Бахтин М. М., 1979, с.222)

Особливу здатність людини відчувати красу оточення та її предметів (красу їхніх форм, кольорів, музичних звуків). Сприймати, розуміти і розрізняти прекрасне й потворне, трагічне й комічне, піднесене й пригнічене в поведінці людей і героїв творів мистецтва та відчувати при цьому насолоду, задоволення або незадоволення, і найголовніше прагнути до законів краси, називають естетичною культурою. Що розвиваються на основі правильного сприйняття людиною впливу різних витворів мистецтва на органи зору і слуху, відчуваючи просторові форми предметів, колір і звук, тощо.

На думку Ю. Полуянов «естетичне сприйняття дозволяє людині розуміти і оцінювати естетичні особливості предметів і явищ природи, суспільного життя. Воно виражає оцінку дійсності, різноманіття естетичних цінностей з позицій, вироблених у людини в процесі суспільної практики уявлень про прекрасне, потворне, смішному, трагічному». (Полуянов Ю. А., 1982 с.23)

Формування естетичної культури –це процес цілеспрямованого розвитку здатності особистості до повноцінного сприйняття та правильного розуміння прекрасного в мистецтві і реальному житті. Цей процес передбачає розвиток системи художніх уявлень, поглядів, переконань, виховання естетичного відчуття й смаку. Одночасно з цим у дітей виховується прагнення і уміння вносити елементи прекрасного у всі аспекти життя, боротися проти всього потворного, низовинного, а також готовність до посильного прояву себе в мистецтві.

Особливу роль у виховному процесі має обґрунтоване формування у вихованців естетичного відношення до дійсності. Що в майбутньому дозволяє

розвинути в них високий художньо-естетичний смак, дати їм можливість пізнати справжню красу суспільних естетичних ідеалів.

Найбільш повним є визначення естетичного розвитку А. Здравомислов, який визначає естетичний розвиток «як найважливішу сторону розвитку особистості дитини, пов'язана з її здатністю сприймати, відчувати, оцінювати прекрасне і створювати художні цінності». (Здравомислов А. Г., 1986 с.176)

Збагачення і формування естетичної культури відбувається в процесі естетичного розвитку дитини. Активність естетичної культури особистості спочатку проявляється по щодо до самої реальності, а не до мистецтва. Тим самим, щоб доросла людина була духовно багатою, треба звернути особливу увагу на естетичну культуру дитина молодшого шкільного віку.

Естетичне виховання визначається як система заходів, спрямованих на розвиток і удосконалення в людині здатності сприймати прекрасне і в мистецтві і в житті, правильно сприймати та оцінювати його.

Часто говорячи про визначення естетична культура та її розвиток в одних упушена діяльнісна або творча складова естетичного виховання, а в інших підкреслюється, що естетичне виховання не повинне обмежуватися тільки споглядальним аспектом, воно повинне також формувати здатність створювати прекрасне в мистецтві та в особистому житті.

Д. Б. Лихачов в своїй книзі «Теорія естетичного виховання школярів» спирається на визначення дане: «Естетичне виховання –цілеспрямований процес формування творчо активної особи дитини, здатної сприймати і оцінювати прекрасне, трагічне, комічне, потворне в житті і мистецтві, жити і творити «по законах краси». (Лихачов Б. Т. 1985 с.38)

Також, як і багато інших педагогів і психологів, автор підкреслює провідну роль цілеспрямованої педагогічної дії в естетичному становленні дитини, залучення дітей в різноманітну художню творчу діяльність здатні розвинути їх сенсорну сферу, забезпечити глибоке збагнення естетичних явищ, підняти до

розуміння справжнього мистецтва, краси дійсності і прекрасного в людській особі. (Лутошкин А. Н. 1988 с.104)

Кажучи про сутність поняття «естетична культура», розглянувши лише деякі з них аспекти, вже можна виділити основні положення. Це процес цілеспрямованої педагогічної дії. Це формування здатності бачити прекрасне в мистецтві та повсякденному житті. Це вміння оцінювати та формувати естетичні смаки, прагнути до ідеалу. І найголовніше самостійно творити.

Б. Лихачов пише: "Період дошкільного та молодшого шкільного дитинства є чи не найбільш вирішальним з точки зору естетичного розвитку і формування морально-естетичного ставлення до життя". Автор зазначає, що саме в цьому віці здійснюється найбільш інтенсивне формування відносин до світу, які поступово перетворюються у властивості особистості. Сутнісні морально-естетичних якостей особистості закладаються з раннього періоду дитинства і зберігаються в більш-менш незмінному вигляді на все життя. (Лихачов Б. Т. 1985 с.111)

Розвиток вміння споглядати та сприймати красу й виразність явищ навколишньої дійсності, пов'язане з розвитком особливого емоційного ставлення, що базується на сприйнятті цінності індивідуального людського існування. Таке ставлення формується у дитини в спілкуванні з дорослим, в умовах виховного або навчального процесу. Під час якого в дітей молодшого шкільного віку з'являється почуття емоційно-духовної причетності до того що сприймається та має вплив на уявлення.

У психолого-педагогічній літературі зазначається, що від повноти, яскравості, глибини залежить подальше формування художньо-естетичних ідеалів та смаків, як перший етап формування естетичної культури. В будь-якому виді мистецтва в основі лежить щось від особистісного ставлення творця до життя, саме не до мистецтва, а до дійсності.

Суперечлива характеристика різних сторін даного поняття дозволила нам зробити висновок про те, що естетичні уявлення з одного боку, завжди образні, живі, яскраві, індивідуальні, суб'єктивні; з іншого - відрізняються узагальненістю.

Таким чином, проаналізувавши погляди вчених на означену проблему, зазначимо, що естетична культура є важливим чинником формування особистості у молодшому шкільному віці, тому що характеристика естетичних уявлень входять: сприйнятливості до краси в нашому житті, емоційна чуйність на художні твори; естетичні судження про твори мистецтва, засновані на розумінні засобів художньої виразності, прагнення до завершеності, естетичної цінності продуктів своєї творчості.

Для нашого дослідження є більш цікавою духовна складова культури людини, а точніше – естетична культура. Для характеристики цієї особливої сфери життєдіяльності людини наука оперує поняттями естетична культура. Естетична культура є складовою частиною культури як сукупність естетичних цінностей і способів їх розпізнання.

Поняття естетична культура немає устанавленого тлумачення, як і перелік її складників. У розумінні поняття переважають два основних напрямки естетична культура суспільства, соціум естетична культура особистості. Культура суспільства розглядається як особливий механізм накопичення, збереження, трансформації й трансляції інформації, яка є естетичною цінністю.

Естетична культура особистості має в основі систему знань, поглядів, переконань, умінь, навичок, за допомогою яких людина використовує накопичену інформацію і ретранслює її на всі аспекти своєї життєдіяльності.

Розглядати поняття естетична культура незалежно від соціального аспекту неможливо, оскільки формування естетичної культури особистості відбувається під впливом соціальних факторів. Реально оцінити оточуючі явища, дати їм свою оцінку зможе тільки людина, що має високий рівень сформованості естетичної культури. Характеризує стан суспільства з точки зору його здатності

забезпечувати розвиток мистецтва й естетичних відносин. Естетична культура – системне утворення, що має складну структуру.

Естетична культура передбачає звернення мистецтва до інтересів та потреб народу, забезпечення умов для вільної творчої діяльності кожній людині, для всебічного залучення в різні види естетичної діяльності, перетворення цінностей світової художньої культури в духовний здобуток народу.

Естетичне опанування навколишнього світу, поєднує в собі взаємопов'язані процеси, як сприйняття та духовна переробка й практичне перетворення у відповідності з потребами суб'єкта. Опираючись на вище зазначене, ми будемо розглядати естетичну культуру особистості як органічну єдність розвитку естетичної свідомості людини і її здібностей до естетичної творчості в різноманітних видах життєдіяльності. Таким чином, структуру естетичної культури буде складати естетична свідомість та естетичні здібності до творчості.

Естетичне сприйняття, емоції, переживання, почуття і чуттєва частина естетичного смаку, естетичний ідеал, естетичні потреби, погляди, переконання складатимуть розвинену естетичну чуттєвість.

Досвід наукових пошуків Г. Гегель котрі висловлені в його праці «Принципи естетики», свідчить, що естетичне сприйняття розвивається успішно, коли здійснюється систематичне спілкування з творами мистецтва. В процесі естетичного сприйняття виникають судження про побачене та почуте. Естетичні судження пов'язані з оцінкою всього твору, його змісту, втілення в художніх образах. Естетичні судження фіксують в словах те, що являється джерелом і суттю естетичних переживань. В естетичному сприйманні твору мистецтва можна визначити дві властивості: перша, безпосередність естетичного сприймання, наочне, чуттєве, образне вираження ідеї у словах, у звуках, кольорах складає специфіку мистецтва в порівнянні з науковим пізнанням. Та друга властивість цілісність - сприйняття художнього твору, вміння відчувати у творі єдину лінію

розвитку, яка втілює ідейний зв'язок окремих частин, епізодів подій. (Гегель Г.Ф., 1968, С.45-57)

На думку А. Венгер почуття поділяються на моральні, інтелектуальні або пізнавальні й естетичні. Пізнавальні почуття виражаються в допитливості і цікавості, подиві й ваганні, впевненості й сумнівах, в зацікавленості новим і боязні його. (Венгер А. Л., 2001 с.89)

Таким чином, проаналізувавши погляди вчених на означену проблему, зазначимо, що естетична культура є важливим чинником формування особистості у молодшому шкільному віці, тому що естетичне сприймання дітей розвивається прямопропорційно зростанню загальної культури, розширення кола знань в культурі, науці, літературі, мистецтві. Для естетичного сприймання має значення і розумове зростання школяра, його навички аналізу, синтезу, порівняння. Почуття краси або, навпаки, потворного, брутального; почуття величі або непристойності, почуття трагічного і комічного. Які тісно пов'язані з моральним ставленням однієї людини до інших людей, до справи, до діяльності, до себе.

## **1.2 Зміст та засоби розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку**

У цілісній системі формування естетичної культури школярів особливе місце відводиться естетичному вихованню. Процес естетичного виховання багато в чому визначається формуванням у молодших школярів відповідних компонентів естетичної культури, тобто розвитком у них естетичних почуттів, естетичної оцінки, естетичного смаку, естетичного сприйняття, спрямованого на навчання будувати власне життя за законами краси.

З точки зору педагогіки, поняття «культура» вживається як підсумок, результат навчання, а також як зумисне та цілеспрямоване формування «образу людини» в єдності його внутрішніх і зовнішніх якостей, що багато в чому пояснює

становлення естетичного боку «культурної людини», людини з високим рівнем культури (Газман О. С., 1985 с.18)

Естетична культура повинна сприяти розвитку творчих й конструктивних здібностей: індивідуальної експресії, інтуїтивного мислення, вміння виділити проблему та можливі варіанти її вирішення, не нав'язуючи стереотипи міркування. Виховання для творчості стає одним з головних педагогічних девізів.

Залучення дітей молодшого шкільного віку до скарбниці мистецтва є необхідною умовою для досягнення головної мети - формування естетичної культури особистості. Естетична культура гармонізує і розвиває духовні здібності вихованців, необхідні в різних аспектах її діяльності. Така спрямованість у виховній роботі оптимізує процес навчання, підвищує значущість мистецтва. (Зіміна А. Н., 2000 с. 145-146)

Якою б діяльністю людина не займалась, в неї завжди буде місце для прояву естетичної культури. На матеріалізацію цього напрямку першочергово впливає характер суспільних відносин, а також рівень матеріального й духовного стану, тобто певний ступінь розвитку естетичної культури.

Процес засвоєння культурного досвіду здійснюється через простір внутрішнього світу особистості, в якому виражається ставлення людини до того, що вона робить та як впливає на неї культура. Розглядається як, спосіб людського буття, що має функції та властивості розвитку суспільства, творчості й здібностей. Також сукупності духовних й матеріальних цінностей, вироблених людьми, головними з яких є доброта й прекрасне.

Відповідно процес формування естетичної культури включає в себе (Рис. 1.2.1.):



## Процес формування естетичної культури

збагачення сенсорного (чуттєвого) і емоційного досвіду особистості

виховання естетичної сприйнятливості (увага до краси і виразності зовнішніх форм)

розвиток естетичних почуттів і уявлень

формування установки на діяльність по законам краси і виразності в різних формах життєвості

розвиток здатності до естетичного суджень

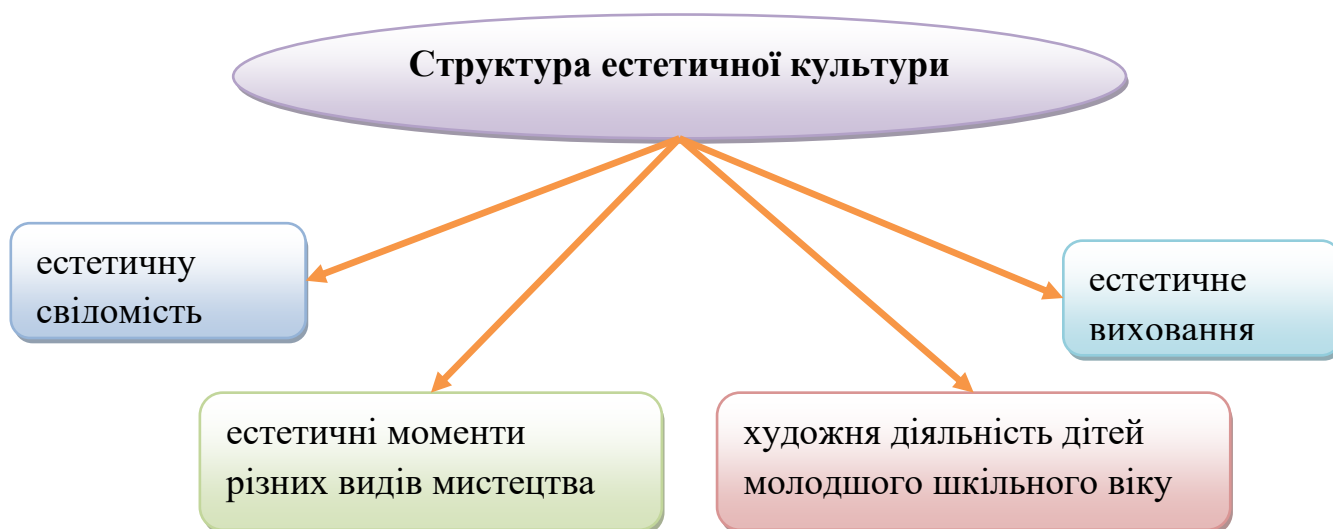
розвиток готовності до творчої діяльності

### Рис. 1.2.1. Процес формування естетичної культури

Естетична культура є складовою частиною культури, як «сукупність естетичних цінностей, способів їх створення і споглядання». Тому чималу увагу приділяють доцільності впливу на формування компонентів естетичної культури.

Естетична культура людини - це, в першу чергу, культура чуттєвого освоєння світу відповідно до соціальних норм.

В структуру естетичної культури, можна виділити (Рис. 1.2.2.):



**Рис. 1.2.2. Структура естетичної культури**

Ще однією важливою складовою дії естетичної культури є духовна складова діяльність дитини. Завдання естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку можуть бути успішно вирішені лише в разі їх тісному зв'язку з практичними завданнями, висунутими самим життям, на основі удосконалення всіх сфер суспільного життя.

Ефективність розвитку естетичної культури в молодшому шкільному віці залежить від її системності, цілеспрямованості естетичного впливу на особистість в сім'ї, дошкільних установах, школі, а також у літньому оздоровчому таборі.

Чимала роль в цьому процесі відведена виховній роботі, яка буде синтезувати й відображати чуттєві уявлення людини про навколишній світ. Моделюючи світ, даватиме можливість проявити різні співвідношення та взаємозв'язок цього світу та того що стимулює творчі здібності дітей молодшого шкільного віку. Чуттєва природа мистецтва підсилює світоглядну дію на особистість, таким чином зробивши мистецтво сильним важелем виховного процесу. (Семченко Н. О., 2005 С.88-89)

Естетичне виховання як цілеспрямоване формування установок на певний, людський рівень культурної діяльності. Узагальнює мету виховного процесу

та виступає чинником становлення естетичної культури дітей молодшого шкільного віку.

Педагогічна логіка формування естетичної культури полягає в тому, щоб показати, як загальні закони краси можуть проявляються у сферах людської діяльності й в мистецтві, актуалізувати закладену в людині потребу спілкуванні з прекрасним, безкорисливого її співпереживати.

Естетична культура дитини молодшого шкільного віку включає тільки міру освоєння накопичених естетичних й художніх цінностей. Важливим показником якої є ступінь участі людини в художній творчості. Де головний буде не талант, майстерність, оригінальність змісту, глибина, а чи є у дитини прагнення художніми засобами висловити естетичне враження. Діти, що доторкнулись до художньої творчості набагато глибше та більш різнобічно сприймають, вдосконалюють, усвідомлюють естетичний ідеал. (Фришман І. І., 2003 с. 101)

Естетична культура є важливим елементом загальної культури особистості, адже:

вона забезпечує розвиток здатності сприймати красу в усьому її прояві.

вона формує ціннісне естетичне ставлення особистості та навколишнього світу, виходячи з імперативу краси.

Дана спрямованість естетичної культури набуває особливого значення в сучасному світі, коли особистість дітей молодшого шкільного віку формується в соціокультурних умовах не контрольованого впливу навколишнього середовища. Сьогодні на передній план виходить виховна робота, що буде спрямована на один з ключових принципів розвитку естетичної культури, що допомагає відрізнити справжню красу від уявної, орієнтуватися в різноманітті життя і знаходити в ній своє місце.

Тому естетичне виховання є необхідний компонент у формуванні високої і естетичної культури. Майстерність у всіх видах людської праці служить фундаментом й основою естетичного в самій дійсності.

Найважливішим фактором естетичної культури є його теоретичні форми - від лекцій екскурсій, круглих столів, лекторіїв, концертів, інших виховних заходів, але це теоретичне естетичне виховання обов'язково має спиратися на вихідні естетичні аспекти діяльності самої людини, на певне втілювати їх у життя, на певний запас знань, оцінок і суджень в естетичної культури. Теоретично складова виховання грає провідну роль в систематизації рівня культури особистості.

Таким чином, молодший шкільний вік - це особливий вік для естетичного виховання, де головну роль в житті школяра відіграє вчитель. Естетика його поведінки і зовнішнього вигляду - дуже значимий фактор естетичного виховання.

Зміст естетичної культури дітей молодшого шкільного віку охоплює (Рис. 1.2.3.):

### **Зміст естетичної культури дітей молодшого шкільного віку**

- розуміння прекрасного в навколишній природі, трудові діяльності, школі та оздоровчому літньому таборі;

- найпростіше тлумачення, сприймання творів мистецтва таких як: вистави, концерти, пам'ятки культури, кінофільми, архітектура прояв дбайливого і шанобливого ставлення до них;

- розвиток та розкриття талантів до художньої творчості, таких як: виразне читання, ліплення, аплікація, малювання;

- розвиток творчості

**Рис. 1.2.3. Зміст естетичної культури дітей молодшого шкільного віку**

Провідними засобами розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку, виступають навчання та позакласна робота, мистецтво, правила поведінки, фізична культура, спорт. Ключовим завданням такого виховання є розвиток потреб здібностей та якостей які будуть перетворювати дітей в активних творців естетичних цінностей.

Засоби естетичної культури дітей молодшого шкільного віку необхідно здійснювати різноманітними засобами у системі виховної роботи (Рис. 1.2.4.):

**Засобами у системі виховної роботи для здійснення естетичної культури дітей молодшого шкільного віку**

ознайомлення з творами образотворчого мистецтва.

ознайомлення з творами музичного мистецтва.

ознайомлення з творами художньої літератури.

ознайомлення з творами мистецтва ( театр, кіно, цирк, балет).

ознайомлення з правилами поведінки

ознайомлення з подіями суспільного життя.

**Рис. 1.2.4. Засобами у системі виховної роботи для здійснення естетичної культури дітей молодшого шкільного віку**

- ознайомлення з творами образотворчого мистецтва. Під час споглядання картин чи скульптур в дитини розвивається сприйняття фантазія, що

допомагає мислити, уявляти, доповнювати, а також виділяти в картині певні події, образи, характер;

- ознайомлення з творами музичного мистецтва. Навчитися сприймати дійсність за допомогою інтонаційності, мелодійності, темпу музики та вплив цих факторів на емоційно сферу дитини;
- ознайомлення з творами художньої літератури. Де головним інструментом є слово, вчити сприймати його «силу» та вплив на задані обставини. Наприклад, український фольклор, українські народні казки. У статті «В оборону казки» поборниця українського шкільництва М. М. Рукавицина: «Казка й дитина щось таке споріднене. Вони так одне з другим зрослися, що якби педагоги не намагалися вигнати казку з дитячої хати, вона таки пануватиме, бо вона природно відповідає вимогам дитячого розуму...»;
- ознайомлення з творами мистецтва (театр, кіно, цирк, балет). Де окрім змістової частини, об'єднуються елементи багато різних видів мистецтва, образотворче мистецтво, хореографія, література;
- ознайомлення з правилами поведінки. Успіх в навчанні, у спорті, громадській діяльності, творча діяльність, героїчні вчинки, якими можна пишатися - це може бути предметом для обговорення з естетичної точки зору;
- ознайомлення з подіями суспільного життя. Духовне багатство, моральність, фізична досконалість теж мають стати предметом обговорення з учнями, адже впливатиме на формування естетичної культури.

Отже, для підвищення рівня естетичної культури молодшого школяра має значення естетичний досвід, самого вихователя, який будується на єдності естетичних знань і естетичної діяльності. Процес естетичного виховання багато в чому визначається формуванням у молодших школярів необхідних компонентів естетичної культури, тобто розвитком у них естетичних почуттів, естетичної оцінки, естетичного смаку, естетичного сприйняття, спрямованого на навчання будувати власне життя за законами краси.

Щоб допомогти дітям набути цього досвіду, слід залучати їх до різних видів мистецтва, збагачувати зміст уявлень про прекрасне, розвивати творчість вихованців, використовуючи різні форми роботи. Вчителю необхідно мобілізувати всі можливі доцільні засоби і методи для здійснення естетичного виховання дитини молодшого шкільного віку. Продумана система естетичного виховання у кожному загоні, сприяє збагаченню духовної культури дитини, формуванню високих моральних якостей.

### **1.3 Стан сформованості естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах літнього оздоровчого табору**

Дослідницька робота проводилася на базі «Буковинське орлятко», розташованого на території Чернівецької області, а саме в с. Глибочок Сторожинецького району. У дослідженні були задіяні вихованці груп двох загонів. Мета якої було визначити наявний рівень сформованості естетичної культури дітей молодшого шкільного віку. Для цього необхідно виявити рівень сформованості естетичного культури у дітей та розробити комплекс виховних заходів для підвищення рівня естетичної культури.

У даному дослідженні ми досліджували стан сформованості естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах табору з денним перебуванням. Дослідження проходило в декілька етапів. На першому етапі ми сформували вибірку респондентів і сформували контрольні групи. На другому етапі обрали методики для дослідження стану сформованості естетичної культури і здійснили заміри. На третьому етапі здійснювали формуючий вплив на розвиток естетичної культури дітей молодшого шкільного віку. На четвертому етапі повторно здійснили заміри досліджуваного конструкту досліджуваних і порівняли результати до та після експерименту. Зупинимось детально на кожному етапі.

Для дослідження важливо було правильно сформулювати вибірку. У нашому дослідженні було виокремлено дві контрольні групи. Загальний обсяг вибірки складає 48 учнів молодшого шкільного віку (у кожній групі по 24 респонденти).

Для проведення дослідження перед нами постало питання вибору відповідних методів. Після аналізу наукової психологічної літератури ми обрали відповідні методики.

Важливим етапом роботи є виділення показників естетичної культури вихованців (Рис. 1.3.1.):

### **Показники естетичної культури вихованців**

Емоційне сприйняття творів витвору мистецтва. Образне вираження побаченого твору через різноманітність способів відтворення.

Словесне вираження розуміння засобів виразності, використання епітетів та образних порівнянь. Вміння пояснити, описати свої враження від побаченого.

Завершеність власного творчого виробу під час створення та втілення власної задуманої ідеї. На основі теоретичного дослідження виділимо показники, які можна вважати такими, що визначають та дають характеристику рівнів сформованості естетичної культури вихованців: високий рівень, середній рівень, низький рівень.

**Рис. 1.3.1. Показники естетичної культури вихованців**



Високий рівень - вихованець вміє узагальнювати ряд конкретних вчинків та явищ за допомогою відповідних слів та понять. Вміє аналізувати та розуміє естетичну ситуацію, робить висновки. Розпізнає прояви правильної поведінки, вміє пояснити власні почуття про сприйняття образу.

Середній рівень - вихованці можуть вибірково висловити, описати образ одного героя в творі або актора. В них не велике коло моральних уявлень пов'язане з мистецтвом. Хоча в яскраво емоційних моментах в них проявляються співпереживання моральних поглядів, дійсності. За допомогою підказок та запитань педагога відбувається засвоєння цілісного образу твору мистецтва.

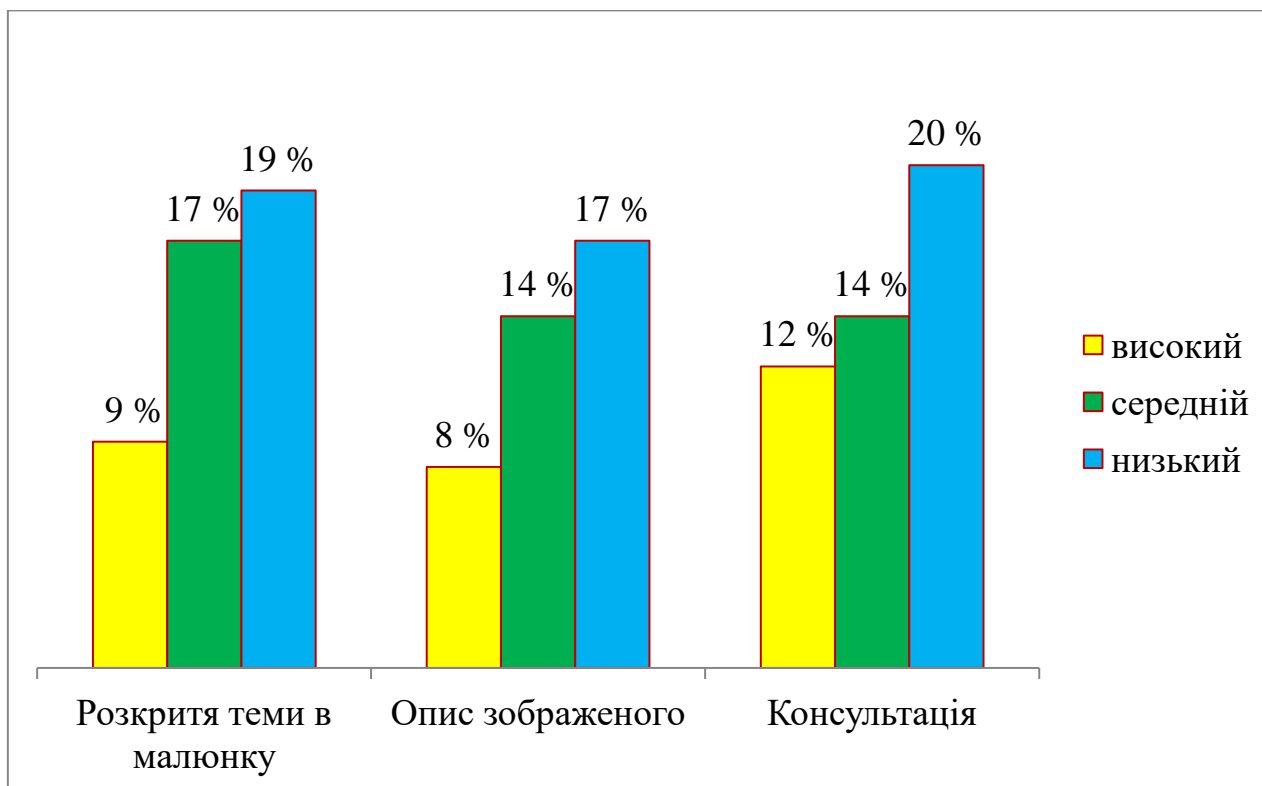
Низький рівень - вихованці мають низькі моральні уявлення та естетичний смак. Дитина не відрізняє взаємозв'язок опосередкованих вчинків в житті й в сприйманні твору мистецтва. Дуже бідні моральні якості, а поведінка неусвідомлена.

Для розвитку творчої свободи дітей молодшого шкільного віку, необхідно розкривати та пояснювати у всіх видах діяльності, основи створення образу або предмету. Чим краще дитина опанує основу тим краще та зможе проявляти себе в мистецтві. (Мережко Ю., 2014 С. 4–7)

Образотворче мистецтво можна назвати найбільш популярною діяльністю дітей молодшого шкільного віку. Переважна більшість з яких проявляє схильність до такого виду мистецтва. При сприятливих умовах ці здібності можуть успішно розвиватися. Наприклад, види образотворчої діяльності мають бути взаємопов'язані. Створення малюнків, аплікацій, ліплення ґрунтується на розвитку психічних процесів сприйняття, образних уявлень, мислення, уваги, пам'яті, вправності рук. А вони в свою чергу розвиваються безпосередньо під час практичних занять.

Для діагностування рівня сформованості естетичної культури ми застосовували тест «Анкета вивчення наявного рівня сформованості естетичної культури дітей молодшого шкільного віку» (Додаток 1) з описування

запропонованої ситуації зображеної у витворі мистецтва. Кожному вихованцю пропонується описати словами та зобразити на білому аркуші паперу побачене. А також додаткове завдання після закінчення роботи придумати назву власного твору, пояснити обрану кольорову гаму малюнку. Завдання пропонується усім дітям молодшого шкільного віку в літньому оздоровчому таборі. Результати діагностики наведені нижче.



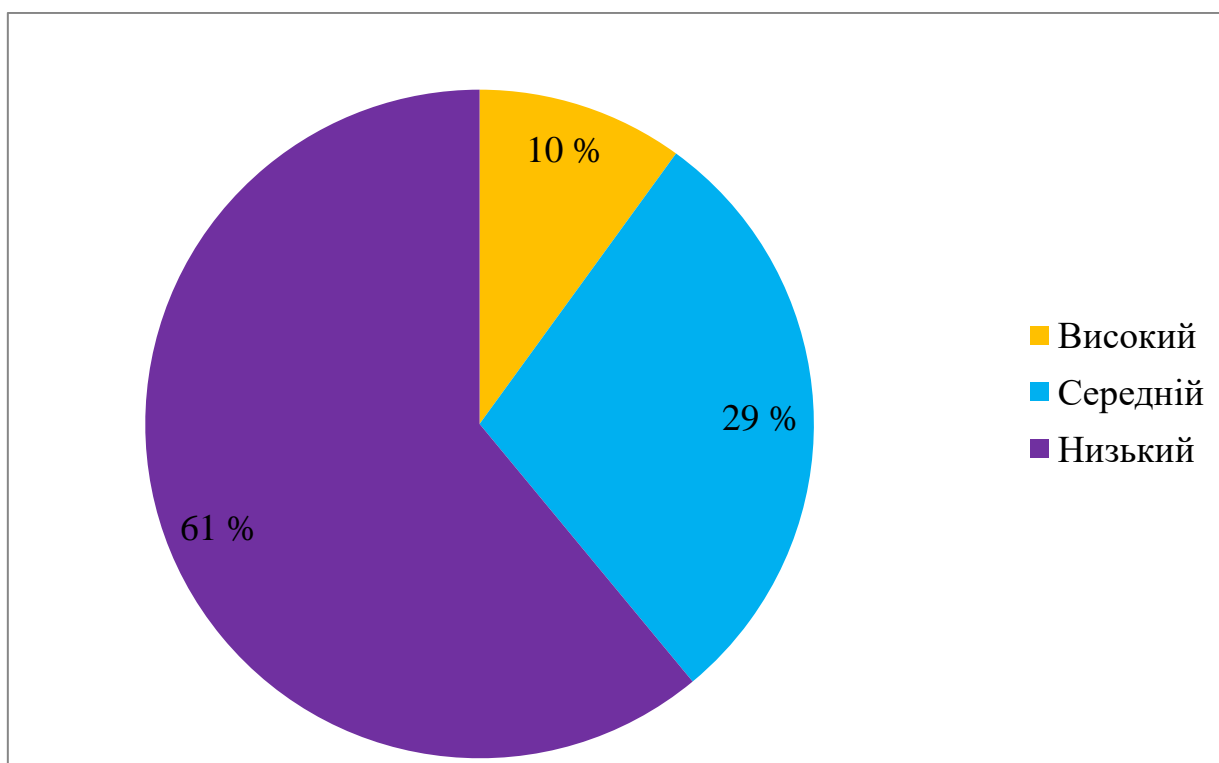
**Рис. 1.3.2. Діагностування рівень сформованості естетичної культури**

Результати діагностування вказують, що всі вихованці розуміють поставлену задачу. Але не всі змогли повно та оригінально втілити свій задум. Тільки двоє вихованців показали високий рівень сформованості естетичної культури. Вихованці чітко передали задуманий сюжет, композицію та розкрили зміст, не консультиуючись з педагогом.

Четверо вихованців показали середній рівень сформованості естетичної культури. Вони виконали роботу з досить простим сюжетом, зобразивши основні

атрибути теми з невеликими доповненнями від себе. Ці вихованці консультувались один, два рази з педагогом. Описуючи свою роботу вибірково описували задану ситуацію, чим потребували додаткових запитань.

Решта вихованці, 61% від загальної кількості, показали низький рівень сформованості естетичної культури. Вони постійно звертались за уточненнями до педагога. Найчастіше діти зображали прості малюнки тільки з один предметом або одним персонажем, майже не доповнюючи власними ідеями, або навпаки малювали занадто багато предметів чи персонажів. При описуванні роботи, говорили коротко та потребували додаткових запитань.



**Рис. 1.3.3. Наявний рівень сформованості естетичної культури**

Високий рівень сформованості показали двоє вихованців (10%). Діти узагальнити конкретний ряд вчинків та явищ. Аналізували та робили висновки запропонованої ситуації.

Середній рівень сформованості естетичної культури показали четверо вихованців (29%). Вони вибірково висловлювати та описували запропоновану ситуацію. Зображали досить простий сюжет, консультуватися з педагогом.

Низький рівень сформованості показали 20 дітей (61%). Вихованці продемонстрували прості малюнки без доповнення власними ідеями. Описували власну роботу не розширено.

Відповідно до вищевказаним показників, які мають кілька рівнів, можна розробити систему оцінювання за 3 бальною шкалою:

3 бали - якість розкриття проаналізованого через малюнок;

2 бали - опис та аналіз запропонованої ситуації, консультація в педагога;

1 бал - рівень моральних уявлень.

Відповідно всі отримані бали складаються в один показник та вносяться в таблицю по кожному вихованцю. Максимальна кількість балів, яку може набрати одна дитина - 11, найменше - 3. На підставі отриманих результатів можна класифікувати вихованців за рівнями сформованості естетичної культури вихованці.

Загальна кількість балів за кожен критерій відповідає наступним рівням сформованості естетичної культури:

Високий рівень – 8-9 балів,

Середній рівень – 5-7 балів,

Низький рівень – 3-4 балів

Загальні результати сформованості естетичної культури дітей молодшого шкільного віку представлені в Таблиці 1.3.1.

*Таблиці 1.3.1.*

**Результати сформованості естетичної культури дітей молодшого шкільного віку**

ПІБ	Критерії оцінювання	Рівень
-----	---------------------	--------

вихованця	якість розкриття	консультація в педагога	моральні уявлення	Загальна кількість балів	
Загін №1					
Дарія А.	3	2	2	7	Середній
Дмитро В.	2	1	1	5	Низький
Олександр К.	2	1	1	5	Низький
Дмитро П.	2	3	3	8	Високий
Соломія А.	2	3	1	6	Низький
Василь Г.	2	3	3	8	Високий
Сергій П.	3	3	3	9	Високий
Ростислав Р.	2	2	3	7	Середній
Марія Х.	3	2	2	7	Середній
Ксенія О.	1	1	1	3	Низький
Ксенія М.	2	2	2	6	Середній
Іван Д.	2	3	3	8	Високий
Максим Д.	1	2	1	4	Низький
Сафіє А.	1	1	1	3	Низький
Марина П.	2	3	2	7	Середній
Владислав Н.	3	2	2	7	Середній
Надія Я.	3	3	3	9	Високий
Ольга Р.	2	2	3	7	Середній
Тетяна Н.	3	2	2	7	Середній
Максим Ц.	1	1	1	3	Низький
Григорій П.	2	2	2	6	Середній

Дарія Х.	2	3	3	8	Високий
Світлана С.	2	2	3	7	Середній
Анна Щ.	1	2	1	4	Низький
Загін №2					
Анна А.	3	2	2	7	Середній
Аліна Л.	2	1	1	5	Низький
Дмитро З.	3	3	2	8	Високий
Андрій Б.	2	3	3	8	Високий
Софія Д.	2	3	1	6	Низький
Софія Г.	3	1	1	5	Низький
Настя С.	3	3	3	9	Високий
Світлана С.	2	2	3	7	Середній
Сергій Л.	3	2	2	7	Середній
Марія Д.	1	1	1	3	Низький
Олексій Т.	2	2	2	6	Середній
Дмитро Л.	2	3	2	7	Середній
Іван Ж.	1	2	1	4	Низький
Ліза П.	1	1	1	3	Низький
Дарія П.	2	3	2	7	Середній
Станіслав Б.	3	2	2	7	Середній
Юрій Т.	3	2	3	8	Високий
Наталія А.	2	2	3	7	Середній
Анжеліка Р.	3	3	3	9	Високий
Тетяна К.	1	1	1	3	Низький
Данило Р.	2	2	2	6	Середній

Андрій Н.	2	2	3	8	Середній
Соломія У.	1	2	1	4	Низький
Софія Щ.	2	2	3	7	Середній

Проаналізувавши отримані результати можна сказати, що високий рівень був розкритий у 9 вихованців (10%), середній рівень був розкритий у 17 вихованців (29%). Низький рівень був розкритий у 20 вихованців (61%).

Таким чином, ми отримаємо наступні завдання для подальшої роботи над розвитком естетичної культури вихованців літнього оздоровчого табору. Спираючись на результати дослідження на констатуючого етапу пошукової роботи, варто розробити комплекс виховних заходів який буде направлений на розвиток естетичної культури дітей молодшого шкільного віку. Підібрати яскраві витвори мистецтва, які будуть викликати позитивний емоційний відгук, репродукції відомих картин, фрагменти фільмів або вистав, літературні твори для розвитку естетичної культури вихованців.

## Висновки до 1 розділу

Естетична культура дітей молодшого шкільного віку – здатність дитини до повноцінного сприйняття та правильного розуміння прекрасного в мистецтві і реальному житті. Процес розвитку естетичних уявлень, поглядів, переконань, естетичного смаку та відчуття. Створення таких умов де дитина буде прагнути вносити прекрасне у всі аспекти життя, боротися проти всього потворного, низовинного, а також готовність до посильного прояву себе в мистецтві.

Отже, особливу роль відіграє обґрунтоване формування у вихованців естетичного відношення до дійсності. Що в майбутньому дозволяє розвинути в них високий художньо-естетичний смак, дати їм можливість пізнати справжню красу суспільних естетичних ідеалів.

Естетичне культура - найважливіша сторона виховання дитини за рахунок збагачення емоційного досвіду, вплив на вивчення високоморальної сторони мистецтва.

Молодший шкільний вік - найважливіший етап розвитку й виховання особистості. Відбувається залучення дитини до усвідомлення культури та прагнення до прекрасного поза сім'єю. Розпочинається процес становлення та усвідомлення власних суджень, спробами аналізувати соціальний досвід та зрозуміти власне ставлення до краси або до витворів мистецтва або різних видів діяльності.

Процес формування естетичної культури включатиме в себе збагачення сенсорного (чуттєвого) і емоційного досвіду особистості; виховання естетичної сприйнятливості (увага до краси і виразності зовнішніх форм), розвиток естетичних почуттів і уявлень; формування установки на діяльність по законами краси і виразності в різних формах життєдіяльності; розвиток здатності до естетичного суджень; розвиток готовності до творчої діяльності.



Засобами естетичної культури можуть виступати: витвори мистецтва, самостійна творча діяльність, споглядання та аналіз. Завдяки таким засобам здійснюється формування естетичної культури молодших школярів.

До методів також відносять: метод спостережень, метод привчання, метод пошукових, проблемних ситуацій.

Творчість - це спосіб самореалізації, вираження власних суджень особистості. Творча діяльність: твір розповідь, декламування віршів; виготовлення виробу власними руками, гра на музичних інструментах, приносить дітям молодшого шкільного віку естетичне та моральне задоволення від виконання творчої роботи.

Створення ситуацій успіху вихованців літнього оздоровчого табору виступає ефективною формою розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах табору.

Отже, ефективність роботи щодо розвитку естетичної культури залежить не тільки від певної діяльності, але і в першу чергу від позитивного ставлення до неї з боку вихованців.

## РОЗДІЛ 2

### ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ЛІТНЬОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ

#### **2.1. Роль літнього оздоровчого табору в розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку**

Завданнями літньої педагогічної практики є закріплення, поглиблення професійно-педагогічних знань, удосконалення професійно-педагогічних умінь, набутих в період теоретичного навчання на молодших курсах. Педагогічна практика в дитячих оздоровчих таборах (ДОТ) створює реальні умови для розвитку професійно-педагогічних умінь з організації виховної роботи з дітьми під час літніх канікул, формування професійно-педагогічної спрямованості і якостей соціально активної особистості майбутнього вчителя.

Літня педагогічна практика є самостійною роботою студентів з дітьми в умовах літніх канікул в дитячих оздоровчих таборах, в трудових об'єднаннях школярів, у позашкільних закладах, в дитячих клубах за місцем проживання, на літніх майданчиках при школах, в дитячих кімнатах міліції. Літня педагогічна практика має ряд особливостей.

У період літньої педагогічної практики студенту необхідно:

- ознайомитися зі специфікою виховної роботи в літніх умовах;
- вивчити особливості дітей і тимчасового колективу, специфіку планування виховної роботи в дитячому оздоровчому таборі;
- організувати самостійну практичну діяльність в якості вожатих та вихователів;
- приймати участь у науково-дослідній роботі з психолого-педагогічних проблем.

Завдання літньої педагогічної практики студент, як правило, має реалізувати протягом чітко окресленого періоду – табірної зміни.

Табірна зміна для вожатого – це етап реалізації покладених на нього обов'язків педагога-організатора по формуванню особистості.

Табірна зміна для дитини – це час відпочинку в літній період, це справи, в яких вона бере участь, виступаючи в різних ролях: організатора, учасника, глядача.

Відомо, що виховний вплив на дитину взагалі, та і під час літнього відпочинку зокрема, не є однобоким. Дитина активно взаємодіє з педагогом-організатором, вихователем, виступаючи не лише об'єктом виховання, але й його суб'єктом. У деяких випадках вона повністю сприймає виховний вплив організованих заходів, а в інших чинить опір, діє по-своєму, з погляду попередньо набутого життєвого досвіду. Запобігти такому опору можна тоді, коли внутрішньо підготувати дитину, тобто сформувати в ній установку діяти відповідно до вимог вихователя і умов співжиття. Це вимагає від педагога-організатора, вихователя надзвичайної уважності до особистості дитини, володіння ним психологічною чутливістю та спостережливістю за діями вихованців і за своїми власними діями, уміння передбачити результати свого виховного впливу й те, як учень реагуватиме на нього.

Щоб вміти повести за собою, педагог -організатор повинен розвивати у собі особистісні якості, що характеризуються альтруїстичними і емпатійними особливостями (любов до дітей; вияв, прийняття і повага індивідуальних особливостей; співпереживання їх емоційним проявам; уміння бачити в них співучасника педагогічної діяльності довіра), бути особистісним зразком багатства духовного життя. Головне не лише виховувати в собі доброзичливе ставлення до вихованця, а й розвивати уміння розуміти його внутрішній світ, відчувати душу. Вивчення психолого-педагогічної літератури допоможе педагогу-організатору краще зрозуміти шляхи «вживання» у внутрішній світ особи дитини, навчить розуміти і, при необхідності, впливати.

Організація праці педагога-організатора – це оволодіння прогресивними засобами й прийомами праці, організація діяльності дитячого об'єднання. Вона включає в себе:

- раціональне використання вільного часу, професійних і педагогічних якостей;
- знання особливостей дитячого об'єднання, урахування їх у роботі;
- відбір оптимальних методів виховання і організаторської діяльності.

В умовах табірної літа працю педагога-організатора потрібно розглядати в трьох аспектах:

- ✓ осмислена методична підготовка педагога-організатора до зміни;
- ✓ вмиле педагогічне керівництво роботою загону протягом зміни;
- ✓ об'єктивний аналіз роботи за зміну.

Дрібниць у роботі педагога-організатора немає: його дії, слова, жести, міміка, вміння одягатися міцно відкладаються в свідомості дітей. Саме на цій основі складається в них образ сучасного вожатого. Найважливіший фактор успішної роботи педагога-організатора – це особистий приклад. Свідченням даного твердження можуть слугувати такі факти: початок знайомства (при представленні один одному (вожатий – вихованці) на вогнику «Будемо знайомі, будемо товаришувати», керівник починає з власної персони, що стає запорукою розкнутості в подальшому дітей у розповіді про себе); перший виступ зі сцени (на відкритті табірної зміни, під час концерту «Дорослі – дітям», вожатий вперше з'являється перед аудиторією (власним загonom), демонструючи творчі здібності, при цьому, на нашу думку, показуючи, що всім під силу виступати, виявляючи власну індивідуальність (цим, звичайно, стимулює дітей до майбутніх творчих справ), і тільки за цієї умови вожатий у подальшому матиме моральне право ставити вимоги до вихованців та вимагати їх дотримання в плані активності діяльності, участі в організації та проведенні будь-якої колективно-творчої справи). І таких фактів можна навести ще безліч.

Виховання дітей молодшого шкільного віку є безперервним педагогічним процесом, який продовжується у літньому оздоровчому таборі. Діяльність якого спрямована на організацію дозвілля, відпочинку, здоров'я, задоволення духовних інтересів вихованців. Статутом закладу визначається зміст форми та методи такого розвитку. Будуючись на принципах культурно історичних традицій, пріоритетності надбань і цінностей народу.

Сьогодні робота літнього оздоровчого табору повинна будуватись на демократичних засадах. Якщо вихованці не пишаються своїм колективом – ефективність впливу такого колективу на особистість буде незначною. Престиж колективу та причетність до нього, гарантує успішний вплив на розвиток естетичної культури. Засвоєння виховного ідеалу.

Організація виховного процесу в літньому оздоровчому таборі здійснюється з урахуванням специфіки діяльності тимчасового дитячого колективу в період перебування у літньому оздоровчому таборі. Походи, екскурсії, майстер-класи, вивчення традицій та звичаїв України, концерти, творчі майстерні. Сприятимуть розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку. (Крисько В. Г., 1999 с.42)

Ефективність діяльності літнього оздоровчого табору залежатиме від умінь та навичок педагога у спілкуванні з вихованцями, а також від його ініціативності.

Головною метою діяльності літнього оздоровчого табору є організація відпочинку та процесу ціннісного орієнтування дітей.

Літній оздоровчий табір вирішує наступні завдання (Рис. 2.1.1.):

### **Завдання, які вирішує літній оздоровчий табір**

Зберігає та зміцнює фізичне, психологічне здоров'я вихованців;

Розвиває навички культури поведінки вихованців

Розвиває навички спілкування з однолітками, сприяє формуванню розуміння власного місця в суспільстві

Формує установки високого рівня культурної поведінки

#### **Рис. 2.1.1. Завдання, які вирішує літній оздоровчий табір**

Також літній оздоровчий табір має власну специфіку, адже необхідно враховувати, що розвиток дітей молодшого шкільного віку відбувається протягом обмеженого часу, тобто, тривалістю зміни. Таким чином, можна виділити такі особливості роботи літнього табору (Рис. 2.1.2.):



**Рис. 2.1.2. Особливості роботи літнього табору**

Ще одна особливість літнього табору, одна зміна містить такі періоди:

- організаційний;
- основний;
- завершальний.

Вся діяльність вихованців будується на принципах добровільної участі у різних масових заходах. Під час підготовки заходу, діти можуть повніше розкрити свою особистість, відкрити щось нове в собі, творчо розкритися.

Вихованці літнього оздоровчого табору долучаючись до культури, як до системи загальнолюдських цінностей, відкриватимуть красу навколишнього світу, знаходитимуть роль й місце митця, вчитимуться сприймати світ очима творця, помічати прекрасне.

Нові знайомства, взаємні симпатії або навпаки неприязнь з часом виникає поняття «ми». Виділені «ми», «наше» - це те що виділяє певний колектив з поміж інших. Для вихованців літніх таборів таке почуття об'єднаності дуже необхідне для зміцнення колективу. У таких колективах з часом з'являється свої ідеали, норми та правила поведінки, органи самоврядування.

В літературі часто відмічають позитивний вплив та переваги літнього оздоровчого табору у вирішенні проблеми розвитку естетичних якостей дітей молодшого шкільного віку ключовим компонентом такої діяльності стає саме систематизована виховна робота. Оздоровчий табір надає можливості для розвитку різновікових колективів вихованців. За таких умов змінюється міжособистісні стосунки вихованців. Наприклад, педагог виступає наставником та активним учасником творчої діяльності колективу, дії якого не обмежені вимогами до уроку. Виховна робота в умовах літнього табору надзвичайно інтенсивна, адже день роботи такого табору може включати в себе від 2-5 різних форм виховної діяльності.

Вся виховна робота базується на комплексному підході, де ключовою є ідея співпраці педагога з вихованцями. Спільна робота дітей та дорослих, спільна робота вихованців однолітків є першим кроком до процесу внутрішнього розвитку культури дитини. Формуючи індивідуальний творчий стиль діяльності.

Від характеру відносин, що склалися між вихователем та вихованцями залежить особистісний прояв рис характеру вихованця колективу, якісь будуть активізуватися, а якісь навпаки вирівнюватись. Саме тому велике значення приділяють створенню позитивного мікроклімату в колективі адже це він і є середовищем для самореалізації.

Навчити вихованців вести здоровий спосіб життя, як в повсякденних так і в екстремальних умовах є важливим завданням виховного процесу оздоровчого табору. Суть якого полягає саме у формуванні здорового способу життя.



Узгодження вікових особливостей з діяльністю вихованців, підвищує мотивацію до творчості, розвитку інтелекту, розвитку культури.

Роль літнього оздоровчого табору будується на різноманітності творчої діяльності, В процесі якої розвиватимуться духовні, фізичні, емоційні сторони кожного вихованця.

Основою є колективна організаторська діяльність. Захоплення спільною метою, справою досягається через особливу організацію виховного процесу. В кожному закладені різні рівні естетичної культури, яких немає в інших вихованця. На цьому й будується самостійна планова робота, обговорення та надання оцінки, реалізація колективного задуму, таким чином відбувається самостійний обмін та збагаченням естетичної культури. В такому випадку важливим є робота педагога, який тільки допомагає підказками або порадами, делегує доручення.

## **2.2. Форми і методи виховної роботи щодо розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах літнього оздоровчого табору**

Формами залучення дітей до планування виховної роботи в таборі можуть бути: конкурс «Краща пропозиція», проведення опитування «Ваша думка» або «Що я можу зробити?», анкетування «Хочу, щоб було так», розвідка цікавих справ.

Найцікавіші пропозиції дітей знаходять своє відображення в плані роботи на зміну. План роботи затверджується на зборі загону відкритим голосуванням. Планування роботи педагога-організатора буде ефективним лише в тому випадку, коли він дотримуватиметься ряду вимог щодо планування виховної роботи загалом та конкретних методичних порад:

- забезпечуватиме на практиці єдність мети і завдань, змісту і форм виховної діяльності колективу;
- враховуватиме своєрідність роботи загонів, табору;

- підтримуватиме ініціативу школярів.

Деякі табори у своїй практиці мають ведення щоденника, де показують основні події з буденності загону: трудові справи, досягнення, тощо. Веде цей щоденник літописець.

Крім дружинних (загонних) і табірних щоденників, дружинники за бажанням і існуючими традиціями, враховуючи матеріальну базу табору, можуть видавати стінні газети; бажано оформити загінний куточок. Зміст загінного куточка включає: назву загону; девіз; прислів'я; емблема; загінна пісня; план роботи змінного загону; змінні рубрики: «Сьогодні в загоні», «Рада табору (загону) вирішила», «Наші маячки», «Дякуємо батькам за виховання», «Ми пишаємося» та ін.

Виховний вплив стіннівки на школярів не повинен зводитися лише до змісту чи форми подачі матеріалу. Вона, як «лакмусовий папірець», реагує, виявляє і формує думку в тимчасово створеному колективі школярів. Її має виховувати сам факт залучення учнів до роботи над газетою.

Найбільш оптимальна частота виходу стіннівки за зміну: 4-5 разів; кількість матеріалів також не повинна перевищувати 4-5. Для цього можна використовувати змінні(два-три) редакційні колегиї (кореспонденти, фотографи, художники, редактори).

Вимоги до створення стіннівки:

естетична привабливість, тобто газета повинна привертати до себе увагу, збирати читачів, бути затребуваною серед дітей;

- Статті та ілюстрації мають бути оформлені відповідно до вимоги: актуальний, важливий матеріал розміщується зліва, що зумовлено особливістю нашого способу читання;

- передова стаття — невелика за обсягом, але довільної форми: коротка замітка, лист-звернення, листування, репортаж, доповідь, інтерв'ю;

- вдалі фото, ілюстрації, шаржі – доповнюють мовні засоби опису ситуацій;

- критичні зауваження повинні бути написані з максимальною об'єктивністю; жанри викладу матеріалу можуть бути різними: гуморески, фейлетони, шаржі, казки, загадки, карикатури, фотозвинувачення;
- назва стіни повинна бути зрозумілою, лаконічною і водночас оригінальною, розміщувати її необхідно в лівому кутку. у правому куті — список тих, хто готував газету до випуску, членів редколегії; є можливість надати інформацію про зміст наступного номера.

Отже, в умовах табірної літа педагогу-організатору необхідно вміти оволодіти технологією планування виховної роботи, щоб забезпечити налагодження радісного взаємospілкування та пізнання.

Різноманітність форм та методів виховної роботи в умовах літнього табору залежить від обсягу й якості мистецької інформації, форм організації та видів діяльності, вікових особливостей вихованців.

У педагогіці широко застосовується різні нестандартні форми проведення виховної роботи. Вихованці успішніше засвоюють творчу діяльність, якщо педагог створює нестандартні ситуації, якщо художній матеріал представлений у вражаючій, дивуючій формі, якщо між вихованцями є елементи змагань.

Діяльність в умовах літнього табору збагачена розвиваючим середовищем, дозволяє вихованцям проявити допитливість, пізнавати нове без примусу, прагнути до творчого відображення пізнаного. На виховних заходах вихованці потрапляють в цікаві ситуації, в яких потрібно придумати або знайти вихід самостійно.

Вся ця різноманітна діяльність є основою для розвитку естетичної культури, естетичного ставлення до дійсності. У підготовці спільного виховного заходу вихованці разом з педагогом придумують, обговорюють задум, планують, як його втілити, разом діють, допомагаючи один одному.

Виділимо найбільш ефективні методи, що сприятимуть розвитку культури, суджень, оцінок, практичних дій:

- проблемні ситуації, що сприяють творчому пошуку та практичним діям;
- спонукання до співпереживання, що сприятиме емоційно-позитивному відгуку до прекрасного чи потворного;
- переконання, що сприятиме формуванню вміння сприймати, оцінювати, висловлювати власну думку;
- привчання, заклик до практичних дій, що сприятиме виробленню навичок культури поведінки.

Весь виховний процес щодо розвитку естетичної культури, можна розділити на дві групи завдань.

Перша група завдань, спрямована на розвиток естетичного смаку. Це вміння бачити красу в природі, вчинках, мистецтві, розуміння і пізнання прекрасного, художній смак.

Друга група завдань, пов'язана з «уявленнями про образність художнього мови різних мистецтв: навчання дітей ліплення, малювання, рухам під музику, конструювання; співу; формування словесної творчості.

Ці групи тісно взаємопов'язані, тому досягти позитивного результату можна реалізуючи їх обидві.

Розвиток естетичного культури особистості розпочинається від початку пізнавальної діяльності, з перших слів та вчинків. Все що оточує дитину залишає відбиток на подальше життя та залишається в душі. Тому спілкування з мистецтвом, яка зустрічається протягом життя, поведінка оточуючих людей, настроїв їх слова, судження, жести, - все це впливає на формування культури.

Виховну роботу слід будувати так, щоб кожна дитина знайшла собі справу до душі, відчувала себе особливою, що має талант, збагатилася духовно й відчувала себе комфортно. Тому щоденне життя в літньому таборі має бути насиченим різноманітною діяльністю, інтелектуально й фізично спрямованою. Спрямувавши виховну роботу на заходи за допомогою роботи з літературою, живопису, мисленням або хореографією.

Процес організація виховної роботи в літньому таборі буде здійснюється поетапно. Таким чином, можна виділити такі етапи:

- 1 етап - підготовчий;
- 2 етап - організаційний;
- 3 етап - практичний;
- 4 етап - аналітичний.

Перший етап організації виховної роботи в літньому оздоровчому таборі включає в себе: вивчення інтересів вихованців, вибір форми масового заходу, підготовка методичної бази, підготовка роздаткового матеріалу, створення перспективного плану, за необхідності координація діяльності з різними організаціями та установами.

Другий етап організації виховної роботи літньому оздоровчому таборі включає в себе: формування груп учасників, виявлення талановитих вихованців, розробка сценаріїв та плану масових заходу, пошук майстрів для проведення майстер класів.

Третій етап організації виховної роботи літньому оздоровчому таборі включає в себе: проведення та реалізація заходів, делегування обов'язків.

Четвертий етап організації виховної роботи літньому оздоровчому таборі включає в себе: аналіз та обговорення проведеного заходу, пропозицій вихованців, оцінка результатів проведеної роботи. Це так звана рефлексія та збір пропозицій та зауважень глядачів, учасників, що в майбутньому допоможе підвищити рівень організації виховної роботи.

Важливо приділяти увагу розвитку уяви, креативності та оригінальності в вихованців, цей напрям можна реалізувати через гурткову роботу або майстер-класи, творчі ігри, творчі конкурси та програми, концерти, художню діяльність. Художньо-естетичний напрям відіграє одну з провідних ролей у виховній роботі, дозволяє всебічно та гармонійно розвивати дітей молодшого шкільного віку. Через

творчість вихованці проявляють свої приховані таланти та можливості. Можуть показати свій внутрішній стан.

Формування почуття відповідальності у вихованців за свою поведінку, гуманізм, толерантність, збагачення естетичних знань, активна громадська позиція, любов до Батьківщини, реалізується через духовно-моральний напрям виховної роботи. Основні заходи які можуть розкривати цей напрям можуть бути конкурси, концерти, рольові ігри з акцентом на моральних цінностях, програми.

Організуючи виховну роботу в літньому оздоровчому таборі необхідно враховувати такі фактори:

- виховний процес немає мати прямого впливу на вихованців;
- виховний процес визначає ставлення вихованців до оточуючого світу цінностей та установок суспільства або до самих себе;
- неоднорідний складу колективів;
- публічна творча діяльність;
- короткотривалість функціонування.

Форми реалізації розвитку естетичної культури в літньому оздоровчому таборі, що має мету та певний результат. Основними формами є:

- Тематичні вечори - музичні, літературні, кінематографічні, зустрічі;
- Ігрові заняття - рольові, сюжетні, спортивні, інтелектуальні, танцювальні, на згуртування або знайомство колективу;
- Колективні творчі справи - художні, музичні, театралізовані;
- Календарно-обрядові дійства - традиційні українські ігри та забави, свято Купайла.
- Конкурси - танцювальні, пісенні, літературні
- Екскурсії-онлайн, урок-екскурсія;
- Туристичні походи

Колективні творчі справи – пізнавальні, трудові, спортивні, організаторські.

На формування особистості впливає і діяльність, адже, що робить і як робить людина, від умов, організації та ставлення до цієї діяльності виникають та формуються здібності та характер, а також закріплюються знання. Відбувається пізнання самого себе в процесі спільної діяльності з іншими. Все це зумовлює діяльнісну спрямованість процесу формування особистості як основного фактора розвитку якостей і її різнобічних здібностей.

Основними причинами виникнення виховного впливу на школярів є процеси їх колективної діяльності:

- проектують основну діяльність відповідно до цілей виховання особистості;
- залученість всіх видів діяльності, як комплексом на особистість у єдиному процесі;
- взаємозв'язок виховної та позанавчальної виховної роботи, поєднання всіх виховних явищ і форм, їх намір та достатність, розумне розміщення у просторі та часі, чіткий ритм та необхідна організація колективного життя;
- емоційна насиченість школи, коли ділова активність не впливає на емоційну зайнятість колективу. Романтика, мажор, гумор, гра, виховання із ставленням, «педагогіка радості» - характерні риси основної освітньої системи;
- творче співробітництво груп, що виявляється у гуманному, довірчому стилі відносин дорослих та дітей, у тому взаєморозуміння та середовищі з усіх колективним справам. Створюється ситуація, коли і дорослі виступають як одностайні, іноді як колеги, виховання лише переростає одне звернення - від звернення до об'єкту; йде процес взаємозбагачення викладачів та студентів;
- орієнтація на загальнолюдські цінності у освітньому процесі;
- наявність ознак наявності, наявність у дитини благополуччя в колективі (статус особистості в міжособистісних відносинах, наявність внутрішніх єдностей з однолітками, соціальна захищеність та ін);

- орієнтація на випускника школи як на кінцевий результат його навчальної діяльності (загальна спрямованість та соціальна активність, готовність до праці, до вибору професії, продовження освіти, до сімейного життя).

Ефективність будь якої діяльності залежить від її організації: врахування вікових особливостей дітей, чергування різних видів діяльності та правильного дозування інформації.

Основи організації успішної діяльності вивчає окрема наука - праксеологія, що була створена польським професором Т. Котарбинським. В даній науці запропоновано три фази, що допомагають в організації раціональної діяльності:

- підготовка (визначення мети, дослідження умов діяльності, планування діяльності, підготовка умов діяльності);

- виконання (послідовне виконання завдань, поточний контроль, вирішення поточних проблем);

- контроль (оцінка проробленої роботи, оцінка остаточного результату, висновки).

Виділяють шість стадій колективної творчої справи:

- перша стадія - вихователь визначає цілі даної роботи, створює план дій, які потрібно виконати для досягнення результату;

- друга стадія - обговорення та корегування цілей з вихованцями;

- третя стадія - розподілення завдання, та визначення відповідального за кожне з них;

- четверта стадія - поточний підсумок, обговорення досягнутих цілей та невдач;

- п'ята стадія - аналіз досягнутих цілей та невдач з вихованцями;

- шоста стадія - втілення творчої колективної справи;

При проведенні КТС обов'язково враховувати індивідуальні властивості віку вихованців. Найбільш ефективним застосуванням КТС є в вихованню старшокласників: літературні конкурси, прес-конференції, турніри знавців (науки,



спорту, музики, природи). Однак, вдало підібрані завданням з урахуванням вікових особливостей, будуть доречні в різному віці. Для дітей середнього шкільного віку вихователь може запропонувати КТС пов'язані з пошуковою роботою, а дітей молодшого віку вводимо в світ казки і фантазії.

При підготовці до КТС вчитель повинен окрім вікових особливостей обов'язково врахувати коло інтересів своїх учнів, визначити стадію сформованості колективу в класі та вподобання дітей. Доцільно застосувати анкетування або метод спостереження та соціометричне спостереження. Такі види діяльності допоможуть вихователю правильно вибрати тему та розподілити обов'язки між учнями.

### **2.3. Програма заходів щодо розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в умовах літнього оздоровчого табору**

Дитячий літній оздоровчий табір «Буковинське орлятко» розташований на території Чернівецької області, а саме в с. Глибочок Сторожинецького р-ну. Влітку 2021 року в таборі було дві зміни: перша з 1 липня по 21 липня, а друга – з 24 липня по 13 серпня. Цьогоріч, на відміну від попередніх років, одна зміна в таборі тривала не 18, а 21 день.

Цей табір користується великою популярністю, адже програма відпочинку для дітей поєднує спортивні заходи, ігри, різноманітні творчі гуртки й майстер-класи, спрямовані як на оздоровлення дітей, так і на їхній естетичний, творчий, культурний розвиток. У 2021 році робота літнього табору була організована відповідно до усіх додаткових вимог до організації дитячого оздоровлення у зв'язку з епідемією Covid-19.

У 2021 році робота табору була побудована таким чином, щоб діти наче відчули себе в казці. Організатори запропонували поринути у світ казкових героїв - наприклад, Королівство Шик-Смак розмістилося в їдальні, а горда маленька країна Чистюлія - в душових. Казковими назвами позначили й кожен день тижня,

запропонувавши дітям відпочити від банальних найменувань днів тижнів. Наприклад, не понеділок – «День Театру», вівторок – «День Туриста», середа – «День Шукачів Скарбів», четвер – «День Закоханих».

Одним з яскравих прикладів ігрової діяльності, спрямованої на розвиток комунікативних навиків вихованців літнього табору є «День журналістики». Діти мають можливість відчувати себе в ролі кореспондента й взяти інтерв'ю в своїх товаришів. У межах відпочинку в таборі діти також могли спробувати себе в ролі дизайнера – створити нові моделі одягу, та співаком – граючи в караоке.

Ще однією особливістю організації відпочинку дітей в таборі є те, що вони постійно беруть участь у конкурсах, квестах, вікторинах, що не лише розвиватиме спортивні чи інтелектуальні навички, а й формує вміння працювати в команді. Всі вихованці табору мають можливість продемонструвати свої таланти, виграти призи, продемонструвати, поділитися з іншими своїми хобі. Крім того організовуються спільні перегляди фільмів, дозвілля поєднує як заходи в приміщенні, так і на свіжому повітрі.

Цьогоріч організатори пропонують батькам обрати для дітей відпочинок у таборі за особливою програмою. Англійська республіка – це унікальна можливість зануритись в англійську культуру, адже поряд з вихованцями проживають іноземці, і діти зможуть спілкуватися з ними англійською не тільки на заняттях, але й у побуті – в корпусі, в їдальні, на спортивному майданчику тощо!

Під час перебування в таборі дітям забороняється вживати спиртні напої чи палити, або їх розповсюджувати на території табору; псувати майно чи інвентар, що належить табору; систематично порушувати розпорядок дня та правила поведінки; систематично не виконувати вимоги персоналу; а також грубити та хуліганити, вживати нецензурну лексику, також під заборонаю вихід за територію табору без дозволу начальника табору. Порушення хоча б однієї з цих заборон може призвести до виключення дитини з табору без повернення невикористаних грошових коштів. У цьому випадку на батьків покладаються усі витрати,

пов'язані із доставкою дитини додому. Факт порушення, через яке дитина виключається з табору, фіксується актом за участю чергового працівника охорони або поліції. Такі правила покликані насамперед не обмежувати дітей, а вчити дисципліни, контролю, не наражати себе й інших на небезпеку.

Програма заходів щодо розвитку естетичної культури передбачає єдність формування естетичного, культурного ставлення до дійсності, засобами різних видів мистецтва, естетичної діяльності, майстер-класи, залученням до творчої діяльності.

Метою запропонованої програми є створення оптимальних умов для формування у дітей молодшого шкільного віку естетичної культури. Збагачення творчого та морального потенціалу. Визначимо основні завдання:

1. Розвиток естетичного сприйняття від побаченого через витвори мистецтва та явища навколишнього світу як естетичних об'єктів.
2. Створення умов для вільного експериментування та творчої активності.
3. Ознайомлення з «мовою» мистецтва - методами виховної роботи.
4. Збагачення у вихованців індивідуального естетичного досвіду.
5. Розкриття творчих здібностей.
6. Виховання естетичного смаку.
7. Створення умов для багатоаспектної й захоплюючої виховної роботи.

Однією з особливостей такої програми є інтеграція різних видів мистецтва, можливість залучення вихованців у розробку виховного заходу для повноцінного розвитку естетичної культури відповідно до вікових особливостей.

Таким чином, вихованці будуть проявляти стійкий інтерес до мистецтва, шанобливе ставлення до витворів мистецтва, розумітимуть естетичну привабливість побаченого, проявлятимуть творче бажання, активно брати участь у виховних заходах. Прояв ініціативності, самостійності, індивідуальності в процесі знайомства з різними видами мистецтва. Навчатимуться аналізувати, описувати побачені витвори мистецтва, звертаючи увагу на особливості засобів

виразності. Експериментуючи під час творчої роботи, вихованці стануть сміливішими при виборі теми, створенні певного образу, демонструватимуть естетичний смак, розуміння гармонії. Педагог поступово та цілеспрямовано проводить виховну роботу.

Аналізуючи отримані результати наявного рівня сформованості естетичної культури, враховуючи побажання вихованців була розроблена програма виховної роботи.

Програма «Культура митців» передбачає створення та підтримку творчих здібностей вихованців, створення нових умов для культурного дозвілля під час перебування в літньому оздоровчому таборі. Формування позитивного сприйняття впливу різних витворів мистецтва, прагнення до законів краси.

Реалізація виховних заходів запропонованих в програмі, передбачає залучення всіх вихованців однієї вікової групи.

Так само станеться поліпшення якості творчих робіт, за рахунок збільшення кількості дітей, які приймають участі в творчих конкурсах, збільшиться кількість дітей, які беруть участь у фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходах, у дітей сформується вміння і навички, набуті в секціях, гуртках, які будуть сприяти особистісному розвитку та росту дитини.

Програма включає в себе два напрямки, що будуть реалізовуватись комплексно:

«Творчість є в кожному з нас» даний напрям включає в себе заходи, спрямовані на розкриття творчого потенціалу вихованців, естетичне бачення і самореалізацію в художній самодіяльності. Концерти, майстер класи, конкурси з різних видів мистецтва, інтелектуальні ігри

«Моральні цінності» цей напрям включає заходи спрямовані на формування культурної поведінки, вдосконалення вміння аналізувати запропоновану ситуацію, робити висновки. Віртуальні екскурсії, колективні творчі справи.

Комплекс виховних заходів представлено в Таблиці 2.3.1.

Таблиця 2.3.1.

**Програма заходів щодо розвитку естетичної культури дітей молодшого шкільного віку**

Напрямок	Результат	Основні заходи і форми роботи
«Творчість є в кожному з нас» розвиток творчої активності особистості вихованців,	отримання досвіду публічних виступів, досвід роботи в різних видах мистецтва.	«Я люблю свій край» (концерт талантів);
		«Країна має талант» (хореографічне мистецтво);
		«Солов'їний передзвін» (пісенний конкурс);
		«Життя - театр, а ми у ньому актори» (літературний)
		«Декламатор» (конкурс читців)
		Фестиваль мультиплікаційних кліпів (Додаток 4)
		Цикл майстер класів: «Творча майстерня»
		Свято доброго гумору (Додаток 3)
«Моральні цінності» формування культурної поведінки	розвиток моральних цінностей, культури поведінки, толерантності, готовність прийти на допомогу, турбота, любов, повагу.	Робота в групах: «Створи колаж ситуацію» Коллективна творча справа: випуск стіннівок про толерантність, повагу, любов. Тематичні вечори: «Мистецтво, яке вражає» (живопис) «Прочитай та поясни» (література) Ігрова діяльність: «Кіно або театр», створення телепередачі (тему якої обирають діти)

З Таблиці 2.3.1. бачимо, що кожен напрямок програми «Культура митців» має свої ключові заходи, які спрямовані на досягнення спільного результату. Для успішної реалізації програми необхідно розробити сценарії, підібрати ілюстрації, музичний матеріал. Організувати та провести основні заходи.

Методи і форми виховної роботи, які використовуються при реалізації програми: проектна діяльність, колективна творча діяльність (КТД), ігрова діяльність (сюжетно-рольові, інтелектуальні, пізнавальні ігри), цикл майстер класів, виховні заходи.

Прогнозований результат: діти молодшого шкільного віку будуть активно брати участі в масових заходах програми. Відповідно, в кожного учасника виникне почуття причетності до великого колективу. Успішність вихованців у різних видах діяльності підвищуватиме соціальну активність, дасть певний старт у розкритті таланту.

Ці якості стають невід'ємною складовою як для дитини молодшого шкільного віку, так і колективу в цілому, де вихованці розвиваються. Отже, колектив під керівництвом педагога створює необхідні умови для розвитку естетичної культури. через моральне, естетичне, творче, фізичне виховання. Що згодом даватиме відчуття себе потрібним у цьому світі.

Вихованці навчаться планувати свою діяльність, дізнаються про колективні творчі справи, навчаться їх створювати та втілювати. В них з'являться навички роботи в команді, навчатимуться самостійно вирішувати, аналізувати, робити висновки в проблемних ситуаціях, віднайдуть свою роль в колективі.

Отримують організаторський досвід, досвід самоорганізації, створять скарбничку улюблених справ, знайдуть нові захоплення, удосконалять навички спілкування з однолітками, активізують творчість та громадську діяльність.

Для процесу становлення та розвитку дитячого колективу важливу роль відіграє атмосфера доброзичливості, довіри та поваги до особистості кожної дитини, емоційність та творчий пошук у колективі; вибір різнобічного і творчого характеру діяльності колективу, велика кількість форм і видів цієї діяльності. Процес розвитку дитячого колективу потребує постійного ускладнення та урізноманітнення діяльності.

Колективна творча справа то одна з форм організації в дитячому таборі, яку можна умовно поділити на:

- велика творча діяльність (діти отримують завдання, які виконують цілим загоном, командою або всім табором);
- мала творча діяльність (дітей розприділяють на групи 3-5 осіб, кожна група отримує завдання, виконання якого займає кілька хвилин);
- експромт (проведення концертів з елементами гри з глядачами, проведення бесіди «Запитання-експромт», колективні пісня).

Велику творчу справу поділяють на такі види: пізнавальні справи, трудові справи і розважальні справи. До пізнавальних справ можемо відносити вікторини, розроблення проектів, гра «Журналіст» та подорожі-знайомства. До трудових справ відносимо: економічно-ділові ігри, акції «Допоможи іншим», операція «Створи затишок навколо себе». До розважальних справ відносимо: літературні конкурси, концерти та ігри «Продовж пісню»

Колективна творча справа поділяється на такі етапи:

- визначення мети;
- визначення послідовності діяльності;
- визначити форми і методи, що будуть використовуватись;
- врахування вікових особливостей, кількості учасників, вимоги до них;
- визначення змісту;
- організація заходу;
- проведення заходу;
- проведення підсумків;

Аналізуючи ми бачимо, що найбільше приготувань потребує рівень підготовки і організації, тому найбільшу увагу потрібно приділити саме цим етапам. Важливо пам'ятати, що всі учасники повинні розуміти що беруть участь в колективній справі, кожен з дітей повинен мати своє завдання і відігравати свою роль в досягненні результату. Ці ролі між дітьми можна розподілити так:

- організатор (людина, яка може організувати діяльність, тобто, сформулювати чіткі завдання, підготувати декорації і оформлення зали, організувати репетиції);

- учасник (виконує завдання організатора);

- генератор ідей (генерує нові ідеї);

- учасник-організатор (людина що може виконувати завдання сама але так само і організовувати інших до виконань цих завдань). Для перевірки ефективності розробленої програми, було визначено такі критерії:

- Цілі та завдання – постановка та планування реалізації проекту
- Зацікавленість – рівень зацікавленості вихованців, що беруть участь у виховній роботі
- Результативність – задоволеність вихованців від різноманітності форм та методів виховної роботи
- Креативність – творча співпраця, бажання брати участь у заходах

Виховна робота спланована таким чином, щоб мати змагальний характер. Завданням кожної групи – сформувати команди в яких вони працюватимуть протягом всього виховного процесу. За успішні результати в запропонованих заходах кожна команда отримуватиме певну кількість балів. Після кожного проведеного заходу підбиватимуться підсумки та створюватиметься рейтинг успішності. За рейтингом стежитиме педагог.

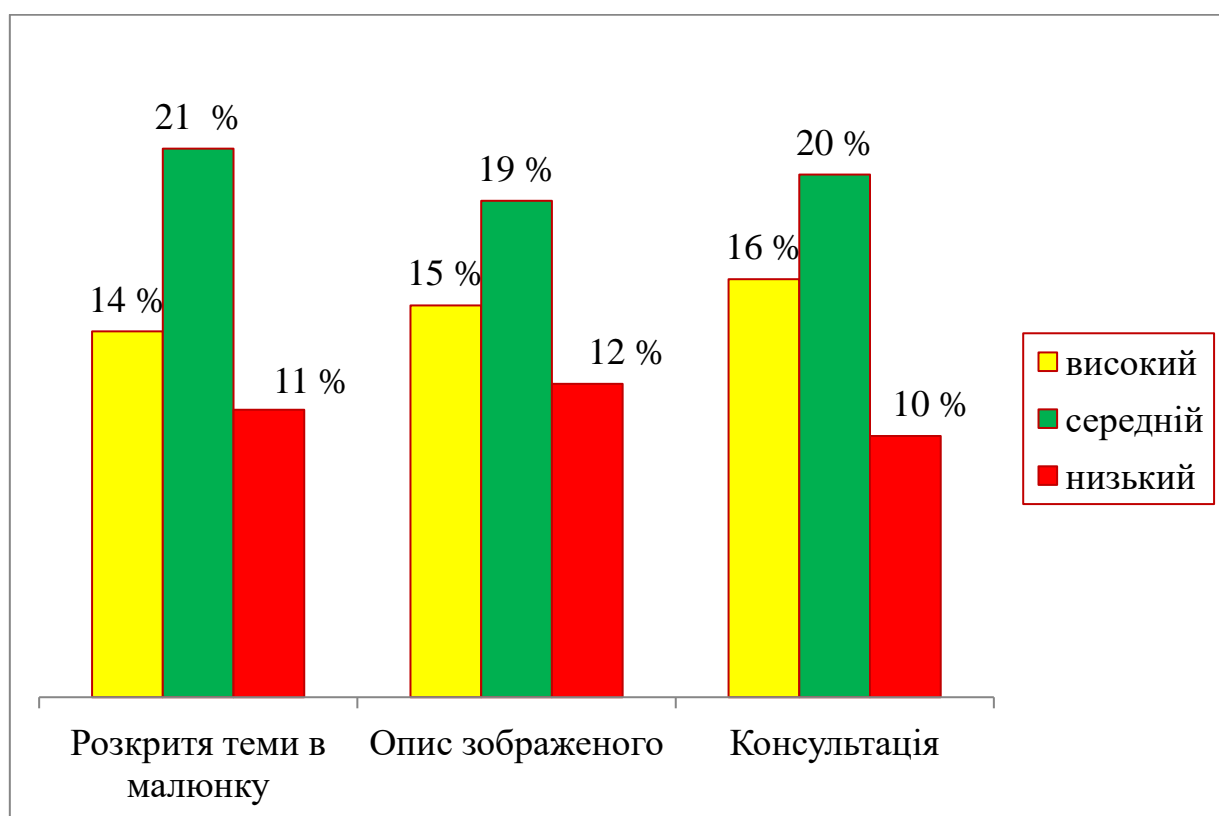
Кожна група матиме змогу встановити рекорд у різних сферах мистецької діяльності: у прояві моральної складової (рекорд синього кольору), творчості (червоного кольору), організаційної діяльності (рекорд зеленого кольору). Додатково кожен вихованець у групі може встановити рекорд за особистісне зростання - відзначається в щоденниках або турнірній таблиці у додатковій графі. За один проведений захід кожна дитина може отримати тільки один рекорд одного кольору (максимальна кількість встановлених рекордів протягом одного заходу -



три). Чим більше рекордів - тим вищим буде статус групи в процесі підготовки виховного заходу.

Щоб проаналізувати успішність розробки та зробити апробацію запропонованої програми, було проведено повторну діагностику у вигляді анкетування (Додаток 2).

Ключовими запитаннями в запропонованій анкеті були: «Чи хотів би ти ще раз побувати у літньому оздоровчому таборі?» та «Які дії на твою думку будуть правильними?» Адже, якщо запропонована програма виховної роботи була організована на високому рівні, була якісні та цікава, в такому випадку діти будуть хотіти повертатися в такий табір повторно. Анкета була запропонована дітям молодшого шкільного віку в останній день перебування, результати анкетування представлені на Рис. 2



**Рис. 2** Повторне діагностування рівень сформованості естетичної культури

Отже в діаграмі видно, що програма «Культура митців» пройшла успішну апробацію в ЗЗСО «Камінь-Каширський ліцей №1», місто Камінь-Каширський Волинської області, тому всі діти залишилися задоволені проведеними заходами і програми виховної роботи в цілому.

За результатами повторної діагностики можна зробити висновок, що програма пройшла успішну реалізацію в рамках літнього оздоровчого табору і в подальшому може застосовуватись в організації виховної роботи. Головною перевагою даної програми є змагальний характер, охоплення різноманітних видів та жанрів мистецтва.

## Висновки до 2 розділу

Напрямки діяльності дитячого літнього оздоровчого табору мають включати в себе різні напрямки виховної роботи фізкультурно-оздоровче, художньо-творчі, духовно-моральні, освітній. Для реалізацію яких впливають: робота з тимчасовим колективом, короткотривалість функціонування, переважно колективний характер діяльності, виховний процес в дитячому оздоровчому таборі є непрямим впливом на вихованців.

Реалізуючи етапи розвитку естетичної культури через виховну роботу в літньому оздоровчому таборі треба враховувати наявність ресурсів та чітко слідувати цілям і завдань виховної роботи. Таким чином, що процес педагогічного забезпечення передбачає активізацію творчої діяльності необхідних для реалізації ефективності того чи іншого заходу.

Таким чином, виховання естетичної культури дітей молодшого шкільного віку необхідно здійснювати різноманітними засобами у системі виховної роботи. Виховну роботу слід будувати так, щоб кожна дитина знайшла собі справу до душі, відчувала себе тією що має талант, збагатилася духовно й відчувала себе комфортно. Спрямувавши роботу на заходи за допомогою роботи з літературою, живопису, мисленням або хореографією.

Орієнтуючись саме на результати діагностування рівня естетичної культури учнів молодшого шкільного віку, існує можливість розробити програму виховних заходів для підвищення рівня естетичного смаку та культури. Нами була запропонована програма «Культура митців», головною метою якої є створення оптимальних умов для формування у дітей молодшого шкільного віку естетичної культури. Збагачення творчого та морального потенціалу.

Методи і форми виховної роботи, які використовуються при реалізації програми: проектна діяльність, колективна творча діяльність, ігрова діяльність, цикл майстер класів, виховні заходи.

## ВИСНОВКИ

Для вдосконалення наявного рівня сформованості естетичної культури в умовах літнього оздоровчого табору. Особливу роль у виховному процесі має обґрунтоване формування у вихованців естетичного відношення до дійсності. Що в майбутньому дозволяє розвинути в них високий художньо-естетичний смак, дати їм можливість пізнати справжню красу суспільних естетичних ідеалів.

Орієнтуючись саме на результати діагностування рівня естетичної культури учнів молодшого шкільного віку, розробити програму виховних заходів «Культура митців» для підвищення рівня естетичного смаку та культури, що збагачуванню творчого та морального потенціалу.

Спостерігаючи за практичною діяльністю дітей молодшого шкільного віку, можемо сказати наступне, самостійне створення заходу до запропонованої теми та їх колективне обговорення, забезпечують необхідні емоційні умови для творчого розкріпачення, самовираження, реалізації ними прагнень до краси. У ході дослідження виявлено, що результати рівня сформованості естетичної культури до і після констатуючого експерименту, наочно свідчить про ефективність розробленої програми виховної роботи. Спеціально застосовувані форми і методи виховної роботи, зазначені в програмі, дають цілком відчутний позитивний результат.

Хоча учням пропонувались завдання з елементами змагання, в більшій частини вихованців відбулися істотні особистісні зміни. Учні стали більш активними, здатними самостійно аналізувати запропоновані ситуації. В школярів помітно знизився рівень страху перед творчою діяльністю, а також перед можливим критичним моментами в житті. Підвищився рівень естетичного смаку.

Алгоритм процесу застосування прийомів та методів виховної роботи, вносить в програму літнього оздоровчого табору і може бути розглянутим як черговий етап розвитку методів естетичної культури.

Отже, колектив під керівництвом педагога створює необхідні умови для розвитку естетичної культури через моральне, естетичне, творче, фізичне виховання. Діти молодшого шкільного віку будуть активно брати участі в масових заходах програми. Відповідно, в кожного учасника виникне почуття причетності до великого колективу. Успішність вихованців у різних видах діяльності підвищуватиме соціальну активність, дасть певний старт у розкритті таланту.

Всі ці компоненти стають невід'ємною складовою, як для дитини молодшого шкільного віку, так і колективу в цілому, де вихованці розвиваються. Заходи, що передбачають розвиток естетичної культури з урахуванням їх очікувань і вікових особливостей, співпраця всіх учасників при реалізації даної програми, позитивно впливає на дітей молодшого шкільного віку.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаров, Ю.П. (2015). *Мистецтво виховувати*. М. 205.
2. Азовська, Н.А. (2011). *Позакласна година*. No 18. 20-21.
3. Аніскіна, Н.О. (2005). *Літня школа. Нова організаційна модель освіти старшокласників*. К. 112.
4. Ариян, М.А. (1986). *Варіанти ситуативних ролей для середньої школи. Виховання в школі*. No 6. 17-20.
5. Барліт, А.Ю. (2012). *Форми і методи подолання (мінімізації) соціально-педагогічної та психологічної проблеми булінгу в освітньому середовищі*. Горизонти освіти. No2. 44-46.
6. Бартків, О., Дурманенко, Є., Грановський, В. (2008). *Соціально- педагогічна діяльність в дитячих оздоровчих таборах (навчально-методичне видання)*. Луцьк, 2008. 156.
7. Бойченко, С. (2012). *Виховання гармонійної особистості крізь призму музично-педагогічних систем ХХ ст.* Музичний керівник, 4, 4–10.
8. Болгарський, А. Г. (2010). *Слухання музики у дошкільному навчальному закладі: навч.-метод. посіб.* / А. Г. Болгарський, Т. В. Горобець, В. А. Шкоба. – Луцьк, ПВД «Твердиня». 180 с.
9. Бех, І.Д. (2003). *Виховання особистості: У 2 кн. – Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: Науково-практичні засади: Навчально- методичний посібник*. К.: Либідь, 2003. 344.
10. Бугайчук, Н.В. (2019). *Методичні рекомендації щодо організації виховної роботи у пришкільних оздоровчих таборах*. Retrieved from <http://oipopp.ed-sp.net/?q=taxonomy/term/2893>
11. Вільчковський, Е. С. (2010). *Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб.* / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. 2-ге вид., перероб. та доп. – Суми : Університет. кн., 428 с.
12. Виготський, Л.С. (2005). *Педагогічна психологія*. М.: Педагогіка. 480.
13. Дубогай, О. (2006). *Фізкультура як складова здоров'я та успішності навчання дитини* / О. Дубогай. – Київ: Шкільний світ. 128.
- Ворон, М. (2006). *Школа як осередок розвитку громади* / М. Ворон // Підручник для директора. № 9. 23 – 27.
14. Джус О.В. *Літня виробнича педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку: робочий зошит*. Вид. 2-е, доповнене і перероблене / О.В.Джус. – Івано-Франківськ: НАІР, 2015. – 132 с.
15. Гончаренко, С. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь. 373.

16. Гончарова, Т. В. (2004). *Організація і проведення колективної творчої справи*. Позакласний час. Травень. No 9–10. 45–47.
17. Грива, О.А. (2007). *Педагогічна діяльність в дитячому оздоровчому таборі. Я їду працювати до «Артеку»*; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун - т ім. М. П. Драгоманова, Міжнар. дит. центр «Артек». Артек: Сімф. міськ. друк. 127.
18. Гутнік, І. М. (2006). *Педагогічні засади організації дозвілля підлітків засобами української народної педагогіки*: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти». К. 22.
19. Давидов, В. В. (2004). *Проблеми розвиваючого навчання: навч. посібник для студ. вищ. навчань, закладів*. М.: Видавничий центр «Академія».
20. Дворук, О. І. (2006). *Процес виховання очима дитини*. Відп. ред. Г.
21. В. Луценко. *Педагогіка та конкретні методики*. Черкаси: «Родзинка». 109.
22. Дем'янюк, Т.Д. (2006). *Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому закладі*. Суми. ТОВ видавництво: «Антей». 384.
23. Дубінка М.М. *Методика вихованої роботи в дитячих оздоровчих таборах / М.М. Дубінка*. – Кіровоград, 2006. – 153 с.
24. Житник, Б. (2002) *Основи сучасного навчання*. Вкладка. Завуч. No1. 1-8.
25. Жуковська, Р.І. (2008). *Гра і її педагогічне значення*. М.: Педагогіка.
26. Довженок, Г. В. (1981). *Український дитячий фольклор / Г. В. Довженок*. – К. : Наукова думка. 171.
27. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 4 вересня 2008 р. No375-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3>
28. Конституція України. – К., 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>
29. Зміни від 06.09.2018 до Закону України «Про позашкільну освіту». Режим доступу: <https://www.yurfact.com.ua/zminy-do>
30. Інформаційні матеріали щодо стану здоров'я дітей в Україні та основних чинників, які впливають на його збереження. (2020) .Інформ. зб. МОН України. No 15-16.
31. Карпенчук, С.Г. (2005). *Теорія і методика виховання*. Навчальний посібник, 2 видання, доповн., переробл., К. Вища школа. 343.
32. Кларин, М.В. (2010). *Педагогічні технології в виховному процесі (аналіз зарубіжного досвіду)*. М.

33. *Концепція громадянської освіти в Україні. (2000).* Педагогічна газета. 11 (77). 4-6.
34. *Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С. 3-10.*
35. *Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 7 – 13.*
36. *Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1992. – № 5. – С. 2 – 9.*
37. *Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: К., [http://osvita.ua/legislation/Ser\\_osv/47154/](http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/)*
38. *Концепція позашкільної освіти та виховання // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1996. – № 7. – С. 22-32.*
39. Кулеша-Любінець М.М. *Літня педагогічна практика в дитячих оздоровчих закладах: програма та методичні рекомендації для студентів III курсу філософського факультету спеціальності «Психологія» // М.М. Кулеша-Любінець. – Івано-Франківськ, 2008.*
40. Клід, І.М. (2011). *Цікаве й корисне дозвілля. Організація літнього відпочинку: посібник Т.: Підручники і посібники. 64.*
41. Кобзар, Б.С. & Маркова, С.І. (1992). *Педагогічна діагностика і виховний процес. Рідна школа. № 2. 67-72.*
42. Коваленко, О.Є. (2007). *Методичні основи технології виховання. Харків.*
43. *Концепція «Нова українська школа». (2017). К. Взято з: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>*
44. Кравченко, Т. В. (2013). *Форми просвітницької роботи з батьками: основні види та умови застосування. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. № 2. 104–108.*
45. Кравчинська, Т. С. (2017). *Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. Підготовка керівних та педагогічних кадрів для реалізації Концепції Нової української школи: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 6 квіт. 2017 р.). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 85-88.*
46. Круцевич, Т. Ю. (2009). *Методи дослідження індивідуального здоров'я дітей та підлітків у процесі фізичного виховання. К. Олімпійська література. 232.*
47. Кузьменко, Л. В. (2003). *Права дитини в Україні та їх реалізація. Київ: Парус.*



48. Лаппо В. В. *Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах*: навч. посіб. / В.В. Лаппо. – Івано-Франківськ: НАІР, 2012. – 300 с.
49. Лукашевич, М. П. & Бондарчук, Л.В. (2006). *Особливості соціалізації молоді з особливими потребами: пошук концептуальних підходів* // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. № 2 (14). 25-30.
50. Мережко, Ю. (2014). *Комплексні чи інтегровані музичні заняття: у чому відмінність?* / Ю. Мережко // Музичний керівник. №5. 4–7.
51. Науменко, С. (2013). *Як правильно слухати музику з дітьми : поради психолога* / С. Науменко // Музичний керівник. №3. 4–10.
52. *Положення про позашкільний навчально-виховний заклад* // Законодавство України про середню освіту. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1999. – № 9. – С. 239-246.
53. Русова, С. (1996). *Дошкільне виховання* / С. Русова // Вибрані твори. – К., 35.
54. Синиця, І. О. (1981). *Педагогічний такт і майстерність учителя* / І.О. Синиця. – К. : Рад. Школа. 319.
55. Соя М. *Педагогіка дитячого оздоровчого табору: Методичні рекомендації* / М.Соя. Івано-Франківськ, 1997. – 60 с.
56. Таран Ю. В. *Соціально-педагогічна діяльність дитячого оздоровчого табору* / Ю. В. Таран // народна освіта. - 2004. - №3.
57. Чепелева, Н. В. (1980). *Культура читання* / Н.В. Чепелева. Київ : Знання. 48.
58. Чепелева, Н. В. (1990). *Психологія читання тексту студентами вузів* / Н.В. Чепелева. Київ. 100.
59. Хмизова, О. В. (2009). *Формування лідерської позиції у молодших школярів у позаурочній діяльності*. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, Київ. 203.
60. Шептенко, П. А. (2002). *Методика и технология работы социального педагога : учеб. пособ.* / П. А. Шептенко, Г. А. Воронина. – М. : Академия. 208.
61. Семченко, Н. О. (2005). *Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у поза аудиторній діяльності*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. О. Семченко. Харків. 215.
62. Ушинский, К. Д. (2000). *Воспитание человека: избранное*. М.: Карапуз. 256.
63. *Формування творчої активності молодшого школяра засобами сучасних педагогічних технологій (програма творчої майстерні для вчителів початкових класів)*. Режим доступу: <http://static.klasnaocinka.com.ua>

- 64.Холоденко, В.О. (2013). *Сутність, зміст та структура творчої активності особистості*. Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis>
- 65.Хомярчук, А. (2006). *Водограй світязьких забав. Методичний збірник на допомогу організаторам дозвілля*. Луцьк. 59.
- 66.Хорощак, М.С., Самолук, Г.С. (2012). *Літнє оздоровлення та відпочинок дітей у пришкільному таборі*. 192.
- 67.Яковець, Н.І., & Стрельнікова, Н.М. (2004) *Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах: Метод. рек. до лабораторних робіт*. Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин Видавництво НДПУ ім. М.Гоголя. 201.
- 68.Яременко, М.П. (2016). *Від творчого вчителя – до творчого учня: методичні рекомендації для вчителів початкових класів*. 41-51.

## ДОДАТКИ

### Додаток А

#### Анкета вивчення наявного рівня сформованості естетичної культури дітей молодшого шкільного віку

1) Чи подобається тобі відвідувати театр, музей, виставки, концерти, балет?

- Так, завжди із задоволенням відвідую
- Подобається відвідувати, щось одне з переліченого
- Іноді відвідую, якщо є бажання
- Мені це не цікаво

2) Чи займаєшся ти якимось видом мистецтва? (Вокал, танці, образотворче, театральне, бойове мистецтво, тощо)

- Так
- Відвідую нерегулярно
- Ні, але хотілося б
- Ні, не планую

3) Яка картинка тобі подобається найбільше?



4) *Чи подобається тобі слухати звуки природи: спів пташок, шум листя, тощо?*

- Так
- Якось не задумував(а) ся про це
- Не бачу нічого тут привабливого
- Іноді звертаю увагу

5) *Чи можеш ти розглядати картину, милуватися пейзажами, квітками, жучками на листі, тощо?*

- Так
- Я не задумувався ся про це
- Мене це не приваблює
- Іноді буває

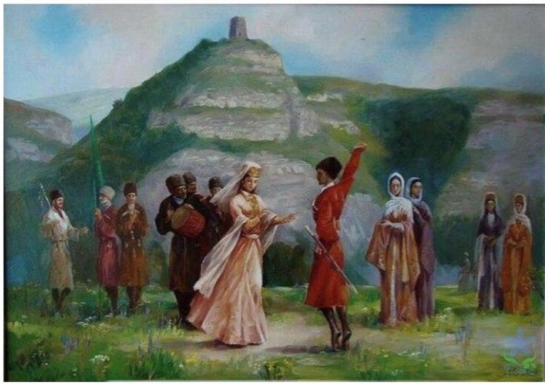
6) *Що будеш робити, якщо тобі потрібно викинути папірець (фантик тощо), але поблизу немає смітника?*

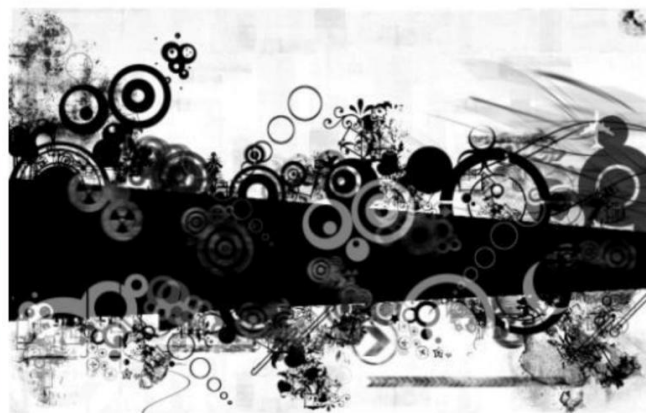
- Викину де інде
- Спробую пошукати смітник, якщо не знайду, то викину на дорогу
- Не буду кидати на дорогу в будь-якому випадку, якщо потрібно донесу до додому
- Можу викинути на дорогу, але від цього соромно

8) *Яка музика з перерахованих тобі більше подобається?*

- Класична, народна, спокійна, не надто гучна
- Сучасна, ритмічна, ту яку слухають всі
- Рок, реп, тощо

9) *Яке зображення тебе більше приваблює?*





10) Чи щодня намагаєшся виглядати чисто, охайно і красиво?

- Так, можу встати раніше заради цього
- Намагаюся, хоча не завжди виходить
- Особливо не замислююся над цим

## Додаток Б

### Анкета вивчення переваг і очікувань дитини

*(додається до повторного анкетування Додатку 1)*

- *Ти вперше був у літньому таборі?*
- *Якою діяльністю ти плануєш займатися в літньому оздоровчому таборі?  
(Відзнач тільки ті пункти, якими ти дійсно плануєш займатися)*
- Літературною творчістю (придумувати розповіді, казки, вірші)
- Художньої самодіяльності (танці, вокал, театральні постановки)
- Спорт
- Майстер-класи (вишивання, в'язання, тощо )
- Малюванням
- *Які дії на твою думку правильні?*
- *Чи хотів би ти ще раз побувати у літньому оздоровчому таборі?*

## Додаток В

### Сценарій виховного заходу «Свято доброго гумору»

Доброго дня всім, хто присутній в цій святковій залі. Я рада бачити, що ви всі у доброму гуморі і з посмішками на обличчі, бо сьогодні у нас свято доброго гумору.

Сьогодні, друзі, будемо насолоджуватися присмаком яскравого гумору. Те, що ви зараз побачите, є надбанням українського народу, яке проростає через підсвідомість і прагне вирватися зовні за найменшої нагоди. Кожна нація може кепкувати з себе, а українці роблять це вишукано.

Як це роблять наші вихованці ми зараз з вами дізнаємось.

*(худ. номер)*

Людські проблеми, негаразди просто через край, і так кожного дня... Як з цим боротися? Знаєте? Отож, і я кажу - тільки сміхом. От як тільки засмієшся у відповідь на усілякі негаразди - так все і минеться. Так і ми, то чи в нас негараздів багато, чи вже звикли, а тільки сміємося ми, українці, - щодня!

Як сміється \_\_\_\_\_ ми за хвилину дізнаємося.

*(худ. номер)*

Сміх в уявленні народу не безвинні пустоці.

Втрата здатності сміятися – значить втратити важливу властивість душі.

Згадаємо відому російську казку про царівну Несміяну. Зачарована злим чародієм, вона розучилася сміятися. Всі спроби розвеселити її були марні. На тему цієї казки В.М. Васнецов написав картину. Царівна Несміяна сидить на високому троні, заглиблена в сумні думки, не помічаючи навколишніх. Вона згубила щось цінне, але не силах згадати що саме. За вікном сміється народ, навколо трону блазні і придворні. Ніхто не може розвеселити царівну. Хвилі сміху розбиваються об її трон. Певно, немає нещастя гіршого, ніж бути «несміяною».

І я впевнена, що в \_\_\_\_\_ «несміян» немає, і вони нам зараз це доведуть.



*(худ. номер)*

Усі знають давню приказку про те, що сміх - найкращі ліки. Незалежно від того, що його викликало - добрий жарт, мила дитина, улюблена тварина чи прилиплий до обличчя клоуна торт - сам незвичайний процес сміху має терапевтичний вплив на людину. Дослідження показують, що сміх може зменшити стрес і допомогти людям схуднути. Для літніх людей, схильних до самоти та сумних роздумів, він є особливим тонізуючим засобом.

Насправді, у багатьох країнах світу були навіть створені клуби, де люди можуть зібратися разом і посміятися від щирого серця! Наприклад: «Ха-ха Спа (курорт)», «Хихикання гранітного штату» або «Веселий клуб сміху Джуді».

А ось як називається клуб сміху вихованців \_\_\_\_\_ ми з вами зараз дізнаємося.

*(худ. номер)*

А зараз на сцену запрошуються представники \_\_\_\_\_

Слово для привітання надається \_\_\_\_\_

*(худ. номер)*

Сміх – це сонце, яке виганяє зиму з людського обличчя, або якщо побачиш обличчя без посмішки, посміхнись сам. Сміх – продовжує життя. Тож давайте з вами забудемо всі негаразди, всі помилки і один одному щиро посміхнемося.

Я хочу побажати всім вам, щоб ваш ранок починався зі слів: «Хай завжди буде сміх та посмішка»

Ось і закінчилось наше свято доброго гумору, я сподіваюсь, що у вас залишаться лише приємні спогади про сьогоднішній день і згадуючи його ви обов'язково посміхнетесь.

## Додаток Д

### Сценарій виховного заходу

#### «Фестиваль мультиплікаційних кліпів»

Доброго дня, любі друзі! Ви гарно відповіли мені «Добрий день». Отож, ми побажаємо один одному, щоб день був добрий та казковий для кожного з нас, щоб приніс радість, задоволення та добрий настрій. Адже сьогодні у нас є така чудова нагода: для глядачів – ще раз згадати улюблені мультики, а для учасників – продемонструвати свої таланти і музичні здібності. Бо ми зараз переглянемо кліпи на усім вам добре відомі пісні із мультиків. Тож ми так і назвали сьогоднішнє свято – Фестиваль Мультиплікаційних Кліпів.

Мабуть, кожен із нас не раз уявляв себе на місці героя улюбленого мультику і так само знаходив нових друзів або подорожував у незвідані світи. Тому хотілося б почати наш фестиваль із веселої пісні про далекий чудо-острів, на який ми мріяли б коли-небудь потрапити. Кліп на цю пісню представляє компанія **вихованців “Чунга-чанга”**

*(худ. номер)*

А ось вихованці \_\_\_\_\_ настільки полюбляють співати, що підготував аж два кліпи. Один про вашу улюблену пору року. Яку? (літо) – так. **Пісеньку про літо.**

*(худ. номер)*

А другий – на пісеньку з найкумеднішого мультфільму усіх часів і народів. Що це за мультик? (“Ну, постривай!”) Так, це усім відома історія про одвічне переслідування Зайця Вовком – **“Ну, постривай!”**

*(худ. номер)*

Вам цікаво буде переглянути ці кліпи?(Так)- тоді зустрічайте \_\_\_\_\_

*(худ. номер)*

Ну, як? Сподобалися вам кліпи? (так!) Проте необхідно йти далі. Від \_\_\_\_\_

*(худ. номер)*

не відстає і \_\_\_\_\_, який підготував для нас якийсь **сюрприз**. Давайте швиденько запросимо їх на сцену – страшенно хочеться дізнатися, що ж то за сюрприз такий!

*(худ. номер)*

А в нас у залі є маленькі дітки сонечка? Погляньте, на їхніх рожевих щічках завмерли краплинки сонячного тепла, а їхнє волосся таке яскраве, що сліпить наче справжнє сонечко. Вони повсякчас заряджають нас своєю бадьорістю та веселістю! І цю пісню \_\_\_\_\_ присвячує саме вам! **“Антошка”**

*(худ. номер)*

От улыбки хмурый день светлей,  
От улыбки в небе радуга проснётся.  
Поделись улыбкою своей  
И она к тебе не раз ещё вернётся!

Без сумніву, ви знаєте ці слова з раннього дитинства. Нехай вони завжди звучать у ваших серцях і піднімають вам настрій навіть у погану погоду. Радимо вам брати приклад з наших вихованців та дарувати свої посмішки усім оточуючим!

*(худ. номер)*

Як не прикро, але наш фестиваль наближається до кінця. Ми запрошуємо всіх учасників на сцену і щиро дякуємо їм за прекрасні виступи, за щирі посмішки та незабутні враження! Нехай бадьорий настрій сьогоднішнього свята надовго гріє ваші серця! До наступних зустрічей!